

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Кафедра міжнародних економічних відносин та туризму

Кваліфікаційна робота
на тему «Специфіка культурно-дозвіллевих заходів у дитячому туризмі»

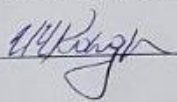
Виконав: студент 4 курсу, групи 401-ЕТ
Спеціальності 242 «Туризм»

Путрегай Денис Вікторович

Керівник: к.е.н., доцент Маховка В.М.

Робота допущена до захисту:

Завідувач кафедри міжнародних економічних відносин та туризму

17. 06. 2021 р. І.Б. Чичкало-Кондрацька

Полтава 2021

Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»

Навчально-науковий інститут фінансів, економіки та менеджменту

Кафедра міжнародних економічних відносин та туризму

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Спеціальність 242 «Туризм»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Чичкало-Кондрацька І.Б.

І.Б. Чичкало-Кондрацька
« 26 » *04* 2021 року

**ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТА**

Путрегая Дениса Вікторівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи «Специфіка культурно-дозвіллевих заходів у дитячому туризмі»

керівник роботи к.е.н., доцент Маховка Вікторія Михайлівна

затверджена наказом по університету від «03» березня 2021 р. №158 ф, а

2. Строк подання студентом роботи 06.06.2021 р.

3. Вихідні дані до роботи *заказався до: маюча; навчальні
послання фактів електроні; статистичні дані;
дані історичного призначення*

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1. Теоретичні основи культурно-дозвіллевих заходів у дитячому туризмі

2. Аналіз розвитку дитячого туризму в Україні

3. Обґрунтування та розробка нового дитячого туру

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
I	Маховка В.М., к.е.н., доцент	10.05.2021	18.05.2021
II	Маховка В.М., к.е.н., доцент	19.05.2021	23.05.2021
III	Черниш І.В., д.е.н., професор	24.05.2021	30.05.2021

7. Дата видачі завдання 26.04.2021 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Пор. №	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Збирання даних про базове підприємство, пошук літературних джерел	19.04.2021 – 23.04.2021	вск
2.	Розроблення і затвердження керівником плану роботи	26.04.2021 – 28.04.2021	вск
3.	Оброблення літератури і розроблення теоретичного розділу	29.04.2021 – 10.05.2021	вск
4.	Розроблення аналітичного розділу кваліфікаційної роботи	11.05.2021 – 18.05.2021	вск
5.	Розроблення проектного розділу кваліфікаційної роботи	19.05.2021 – 28.05.2021	вск
6.	Оформлення кваліфікаційної роботи	31.05.2021 – 06.06.2021	вск
7.	Перевірка роботи на плагіат	06.06.2021 – 19.06.2021	вск
8.	Захист кваліфікаційної роботи	22.06.2021-25.06.2021	вск

Студент

(підпис)

Керівник роботи

(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЄВИХ ЗАХОДІВ У ДИТЯЧОМУ ТУРИЗМІ	6
1.1. Сутність і специфіка дитячого туризму	6
1.2. Особливості організації дозвілля дітей та його популярні форми	13
1.3. Характеристика основних видів культурно-дозвіллевих заходів в дитячому туризмі в залежності від вікової категорії	20
Висновок до розділу 1	28
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ДИТЯЧОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	30
2.1. Аналіз особливостей розвитку дитячого туризму в Україні.....	30
2.2. Аналіз ТА «Соната» як суб'єкта господарювання.....	38
2.3. Стратегічний аналіз діяльності ТА «Соната».....	44
Висновок до розділу 2.....	58
РОЗДІЛ 3. ОБҐРУНТУВАННЯ ТА РОЗРОБКА НОВОГО ДИТЯЧОГО ТУРУ.....	60
3.1. Створення нового дитячого туристичного маршруту для ТА «Соната»..	60
3.2. Очікуваний економічний ефект від запропонованих заходів для ТА «Соната»	71
Висновок до розділу 3.....	80
ВИСНОВКИ.....	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	88
ДОДАТКИ.....	91

ВСТУП

Туризм для дітей і підлітків – тема, якій не приділяється належної уваги в дослідженнях туризму, незважаючи на важливість життєвого шляху дитини до 17-18 років з точки зору психологічного та соціального впливу, який він чинить на формування їх суб'єктивності.

Частка туристів, які є дітьми і підлітками, їх автономія і усвідомлення свого вибору були мало вивчені в літературі, і теж саме можна сказати про історію дитячого туризму. Однак це явище з самого початку супроводжувало історію туризму в індустріальних суспільствах. Дійсно, навчання за допомогою культурних поїздок було частиною історії людства ще з часів Стародавньої Греції та Риму.

Актуальність всебічного дослідження дитячого туризму обумовлена його багатогранністю та суспільною значущістю. Основна увага в дослідженнях явищ та процесів, пов'язаних з таким туризмом, приділяється питанням впровадження культурно-дозвілєвих заходів. Адже організація таких заходів має надзвичайний вплив на формування особистості у дитячому віці.

Інтерес до проблем дітей носить постійний і сталий характер у вітчизняній філософії, соціології, психології, педагогіці. Теоретичне осмислення основних положень і понять даної дипломної роботи здійснювалося на основі вивчення необхідного масиву спеціалізованої літератури. Так, для розкриття питання про особливості дітей, як окремої соціально-психологічної групи, були використані праці Ромах О.В., Мельнійчук М.М., Личак І.С., Черниш І.В., Глебової А.О., Маховки В.М. та інших. Виявленню особливостей культурно-дозвілєвих заходів в дитячому туризмі сприяли праці з більш глибокими дослідженнями дитячого туризму, а саме: наукові праці Колотухи О.В., Максимовської М.О., Безпалько О. В., Годлевської А. І., Ірзи Г.О., Капської А. Й., Карпенко О. Г. та інших. Віддаючи належне тому, що вже зроблено іншими дослідниками, треба визнати недостатність розроблення деяких важливих теоретико-методичних

проблем, пов'язаних з організацією культурно-дозвілєвих заходів саме в дитячому туризмі.

Дана робота покликана пролити світло на цю тему, починаючи від аналізу наукової літератури про дитинство, включаючи думки цієї когорти, які, як показує огляд провідних публікацій, в літературі ігноруються.

Для цього було розглянуто найбільш важливі питання, починаючи від способу класифікації вікових груп, які повинні бути розділені на дитячий і підлітковий вік, щоб відобразити пізнавальні здібності неповнолітніх, а також рівень сприйняття і інтерпретації.

Існуюча література заснована на непрямій інформації, отриманої від сім'ї, відповідальної за неповнолітнього. Використання великих, давно існуючих туристичних напрямків, як тематичних досліджень, виявляє помітну важливість цієї вікової групи, якій нехтували в порівнянні з різними цільовими групами дорослих і літніх туристів і для яких не були передбачені інноваційні можливості туризму. Однак, оскільки туризм – це право, яким повинен користуватися кожен, необхідно не тільки розуміння економічної важливості дитячого туризму, а й розробка стратегії управління туристичними напрямками для дитячого туризму в суспільному надбанні.

Мета даного наукового дослідження полягає у вивченні вподобань туристів з метою розробки культурно-дозвілєвих заходів для дитячого туристичного напрямку, як складової туристичних послуг, що пропонує ТА «Соната».

Згідно до поставленої мети було сформовано ряд завдань для її досягнення, а саме:

- охарактеризувати сутність та специфіку поняття «дитячий туризм»;
- розглянути особливості організації дозвілля дітей та його популярні форми;
- визначити та охарактеризувати основні види культурно-дозвілєвих заходів в дитячому туризмі в залежності від вікової категорії;
- проаналізувати розвиток дитячого туризму в Україні;

проаналізувати діяльність ТА «Соната» як суб'єкта господарювання;
розробити новий дитячий тур «ДВІЖОК-ТУР»;
розрахувати очікуваний ефект від запропонованих заходів для
ТА «Соната».

Об'єктом нашого дослідження виступають культурно-дозвіллеві заходи в
дитячому туризмі.

Предметом дослідженні у дипломній роботі виступають: культурно-
дозвіллеві заходи в дитячому туризмі та їх вплив на діяльність туристичних
підприємств на прикладі туристичного підприємства ТА «Соната».

Інформаційно-методологічною базою даної дипломної роботи стали:
державні нормативно-законодавчі акти; навчальні посібники, підручники,
монографії вітчизняних та зарубіжних авторів; наукові статті періодичної
літератури; статистичні дані та документаційне забезпечення ТА «Соната».

Під час написання кваліфікаційної роботи були використані такі методи
дослідження, як: аналіз, синтез, порівняння, індукція, дедукція, аналогія,
узагальнення, конкретизація, класифікація.

Структура дипломної роботи складається зі вступу, 3 розділів, висновків,
списку використаних джерел із 48 найменувань та додатків. Робота містить 21
таблицю, 20 рисунків та 8 формул. Обсяг основного тексту становить 91 сторінок.

Основні положення роботи і результати досліджень були оприлюднені на
V Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Економічний
розвиток держави та її соціальна стабільність» (14 травня 2021 р., НУПІ).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЄВИХ ЗАХОДІВ У ДИТЯЧОМУ ТУРИЗМІ

1.1. Сутність і специфіка дитячого туризму

У сучасному суспільстві туризм являє собою все більш важливий досвід у житті багатьох людей, заснований на відносинах, що включають багаторазове перебування в одному і тому ж місці або подорожі в невідомих областях, щоб отримати досвід і навчитися жити в нових умовах. Дійсно, бути туристом означає змінювати місце розташування і налагоджувати нові зв'язки з регіоном і місцевою спільнотою зі способом життя, який потенційно може варіюватися від злегка несхожого до сильно відмінного від повсякденного домашнього життя. Це змушує людей експериментувати з практиками та ситуаціями, які різняться і в різному ступені несподівані.

Туризм – явище поліфункціональне. Серед основних функцій туризму слід зазначити рекреаційну, соціальну, культурну, екологічну, економічну, просвітницьку і виховну [2].

З початку XX століття значно збільшилася чисельність підприємств туризму. Разом з тим можна спостерігати зростання пізнавальних та культурних запитів туристів, яким вже замало традиційних туристичних послуг – харчування, розміщення, набір екскурсій тощо. Таким чином, виникає суперечність між потребами туристів та туристичними послугами, які пропонуються. Для вирішення даної суперечності потрібно активно включати в програми туризму форми та методи культурно-дозвілльєвої діяльності, які не тільки збагачують зміст туристського дозвілля, а й сприяють самореалізації та розвитку особистості, задовольняють духовні потреби туристів.

Сфера дитячого туризму займає найбільш значну частину ринку туристичної індустрії. Програми відпочинку, призначені для розширення

кругозору дітей, поліпшення їх здоров'я або талантів, в кінцевому підсумку спрямовані на розвиток покоління, що підростає.

Туризм забезпечує унікальну можливість дізнатися і познайомитися з історичною та культурною спадщиною своєї країни та інших країн, щоб пробудити у молодих людей почуття національної ідентичності, виховувати повагу і терпимість до життя і звичаїв інших націй і народів.

Подорож грає важливу роль у забезпеченні багатостороннього розвитку особистості. Відвідування, огляд визначних пам'яток та подорожі надають молоді здатність сприймати красу навколишнього світу та шанс підвищити свій інтелектуальний рівень. Туризм також важливий як засіб зняття фізичної перевтоми, психологічної напруги та стресу. До того ж дитячий туризм впливає на самодисципліну, розвиток комунікативних навичок та адаптацію до умов сучасного життя.

На практиці, у нормативно-правових актах та науковій літературі немає спільно визначеної диференціації туристів та стандартної термінології, відповідно до віку мандрівників. Проте всі українські та зарубіжні вчені виділяють дитячий та молодіжний туризм, як форми (види) туризму, залежно від віку учасників подорожі. Одноставного визначення цих дефініцій та окреслення вікових меж немає [8].

Розвиток дітей в дитинстві та підлітковому віці, тобто від народження до досягнення повноліття (18 років), неоднорідне; замість цього він розділений на кілька різних періодів, і цей фактор необхідно брати до уваги, щоб забезпечити належне дослідження та правильну методологію. Як підтверджують Порія і Тімоті, серед іншого, добре відомими і визнаними етапами є:

- дитинство (до 2 років);
- раннє дитинство (3-6 років);
- середнє дитинство (7-10 років);
- підлітковий вік (11-18 років) [4].

Сучасні вчені по-різному формулюють термін «дитячий туризм». Так, у спеціалізованій літературі зустрічаються такі визначення поняття «дитячий туризм» (рис. 1.1.).

Мельнічук М. М. та Зейка В.О.	• організовані рекреаційні заходи для осіб до 18 років поза межами їхнього постійного місця проживання та навчання, пов'язані із використанням позаурочного часу для оздоровчої, виховної, культурно-пізнавальної, краєзнавчої та спортивної діяльності [8]
І. Личак	• це, насамперед, здоров'я дітей, їх фізичний гарт, рух, а також захоплюючий вид активного відпочинку [29]
О. В. Колотуха	• рекреаційна діяльність дітей, яка спрямована на задоволення їх пізнавальних, спортивних та оздоровчих потреб поза місцем постійного навчання й проживання [10]
О.О. Остапець	• засіб гармонічного розвитку підлітків, який реалізується у формі відпочинку та суспільно корисної діяльності. [30]
М. П. Кляп та Ф. Ф. Шандор	• це веселі канікули, пізнавальні екскурсії, нові друзі, розширення світогляду та безліч вражень для дітей різного віку [9]
Курилова В.І	• туристична діяльність школярів, що виходить за рамки навчальних програм та яка організовується школою або позашкільними туристичними установами з метою забезпечення доцільного використання їх позаурочного часу [31]

Рис. 1.1. Етимологія поняття «дитячий туризм»

Вивчивши наукові доробки вчених туризмознавців і педагогів можна надати поняттю дитячого туризму власне трактування – це вид туризму,

діяльність якого спрямована на відпочинок дітей, зміцнення їх здоров'я та їх розвиток.

Дитячий туризм зародився ще в кінці XIX століття у Швейцарії, де для організації дитячого відпочинку пастором Біон було куплено маєток, куди приїхало відпочивати 68 дітей.

Сьогодні дитячий туризм в Україні має величезну кількість пропозицій на ринку, при цьому діти можуть відпочивати не тільки на території країни, але і відправлятися в інші країни світу (табл.1.1).

Таблиця 1.1

Форми дитячого туристського відпочинку

Форми дитячого відпочинку	Опис
Заміський відпочинок	Відпочинок, який проходить в оздоровчих таборах, таборах профільного напрямку (спортивно-оздоровчі, оборонно-спортивні, туристські, еколого-біологічні, краєзнавчі, табори праці та відпочинку, технічні та ін.), оздоровчих центрах, установах соціального обслуговування, установах раннього розвитку дітей та ін.
Міжнародний або внутрішній туризм	Туристські поїздки всередині та за межами регіону/країни організованої туристської або екскурсійної дитячо-юнацької групи з двох і більше неповнолітніх туристів, що подорожують в певні дати по спочатку відомому маршруту під керівництвом супроводжуючої дорослої особи
Туристичні походи	Вид подорожі, що здійснюється пішки або активними способами пересування за визначеним маршрутом, під керівництвом кваліфікованих фахівців або самостійно (силами і засобами самих учасників походу)
Фестивалі та конкурси туристської аттрактивності	Поїздки дітей з метою участі в фестивалях або конкурсах
Екскурсії	Туристська послуга по задоволенню пізнавальних потреб туристів (екскурсантів), яка полягає в колективному (або індивідуальному) відвідуванні та вивченні певних історичних, природних, культурних і виробничих об'єктів у супроводі екскурсовода, гіда, гіда-перекладача, тривалістю менше 24 годин без ночівлі

Зараз у світі існує безліч видів дитячого туризму.

Одним з популярних напрямків дитячого відпочинку є пізнавальний туризм. Цей вид дитячого туризму дозволяє поєднати відпочинок дитини з

отриманням нових знань і існує у вигляді поїздок в інші країни з метою вивчення іноземних мов, а також у вигляді екскурсій по визначних пам'ятках та музеях.

Ще один з видів дитячого туризму – спортивний відпочинок. Він підходить для активних дітей та для нього існують спеціальні спортивні табори та всілякі походи по лісах і горах.

Не можна також не згадати про розважальний та подієвий туризм. Спеціально для дітей існують цілі розважальні парки, такі як «Казка» в місті Суми, Dinosaur Park в Буковелі, або Діснейленд в США та Леголенд, розташований в різних країнах світу.

Сьогодні також популярний такий вид дитячого туризму, як оздоровчий відпочинок для дітей, який поєднує в собі розважальні програми і процедури, що спрямовані на зміцнення здоров'я дітей (правильне харчування, лікувальні масажі та спортивні вправи).

У цей час нові тенденції в способі життя дітей значно впливають на вибір форм проведення відпочинку. Такі фактори як демографічні особливості молоді, їх індивідуальні та групові інтереси, відношення до проведення дозвілля й вільного часу, змінили характер дитячого попиту й привели до створення нового виду відпочинку – дитячого туризму.

За територіальною ознакою туризм поділяють на внутрішній та виїзний. За цим розподілом в Україні наразі існує кілька основних видів дитячого туризму (рис. 1.2.).

Ринок дитячого туризму в Україні характеризується такими напрямками, як відпочинок, оздоровлення та лікування, оглядові екскурсії для шкільних груп в країні та за кордоном (головним чином Європа) та навчання за кордоном.

Всі перераховані види дитячого туризму користуються великою популярністю і дозволяють підібрати відпочинок для кожної дитини.

Але слід відзначити, що діти чекають канікул з особливим інтересом. Відпочинок – це завжди особливі дні, тому що вони бувають не такими, як зазвичай (у школі чи вдома), а в нових умовах і з новими друзями. Тому потрібно ретельно продумати організацію подорожі для кожного віку дитини.

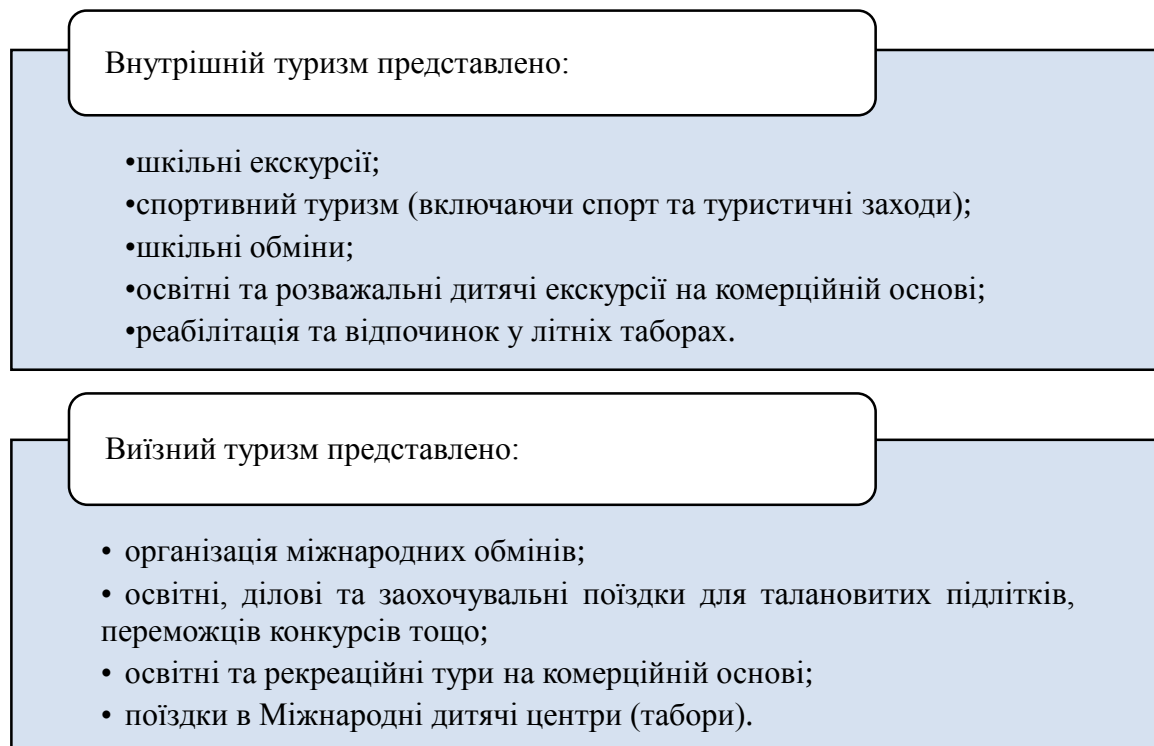

Рис. 1.2. Види дитячого туризму (узагальнено автором на основі [38])

А задля забезпечення повного оздоровлення та відпочинку дітей та підлітків необхідно забезпечити раціональну організацію розпорядку дня:

оптимальне розмежування всіх видів діяльності відповідно до віку, статі, стану здоров'я та функціональних можливостей дітей;

максимальне перебування дітей на свіжому повітрі та використання природних факторів природи;

проведення розважальних, спортивних та культурних заходів;

достатня тривалість сну;

гарне харчування.

І завжди потрібно пам'ятати, що для дітей не домінують ні матеріальні, ні нематеріальні ресурси. Природні (наприклад, погода) і штучні (наприклад, житло) ресурси і нематеріальні (наприклад, нові дружні стосунки) ресурси сприяють отриманню досвіду і служать важливими орієнтирами для дітей в їх адаптації до «нового» святкового середовища. Вони забезпечують відчуття безпеки через знайомство, але також впливають на розвиток почуття збудження, інтересу і задоволення. Це особливості ресурсів, які є додатковими або

відмінними від домашніх ресурсів, які мають вирішальне значення для підвищеного досвіду, а тому потрібно враховувати це в організації дитячого туризму.

Крім того, діти можуть не пам'ятати всіх пригод, але вони, безумовно, впливають на їх розвиток, тому що коли у когось з'являється звичка чи традиція в ранньому віці, це стає основою, через яку вони дивляться на світ все життя. Крім того, туристичний досвід робить дітей більш відкритими для того, щоб пробувати нові речі і бути менш обережними по відношенню до людей і сценаріїв, які їм не знайомі, що неминуче зробить дітей більш відкритими і усуне упередженість.

Таким чином, можна зробити висновок, що сутність і специфіка дитячого туризму полягає в тому, що він розширює світ дітей, робить їх більш чуйними до культурних відмінностей і допомагає їм адаптуватися до мінливих ситуацій. Він може навіть вплинути на їх мовний розвиток в дитинстві. До того ж він дає потенціал виростити покоління, яке знає як жити і співіснувати з іншими людьми, один з одним.

Але, слід пам'ятати, що дитячий туризм потребує особливого ставлення до якості послуг, спеціальних вимог щодо підготовки персоналу, який контактує з дітьми, а також підвищеної надійності роботи туристичного оператора. А батькам не рекомендується самим вирішувати питання відпочинку дитини. Для цього потрібно звертатися виключно до туристичного підприємства, яке спеціалізується на дитячому туризмі.

На сучасному етапі розвитку дитячого туризму існує також проблема диференціації пропонованих послуг. Її вирішення вбачається у швидкому створенні різноманітних дитячих туристичних продуктів, а також подальшому розвитку нових місць для дитячого відпочинку.

Далі розглянемо особливості організації дозвілля дітей та його популярні форми.

1.2. Особливості організації дозвілля дітей та його популярні форми

Сьогодні послуги дозвілля визначають все більш новий шлях розвитку туризму. Туроператори включають все більш широкий вибір можливостей для дозвілля, щоб зайняти сильнішу позицію на туристичному ринку.

Дозвілля – діяльність у вільний час поза сферою суспільної й побутової праці, завдяки якій індивід відновлює свою здатність до праці й розвиває у собі в основному ті вміння й здатності, які неможливо вдосконалити в сфері трудової діяльності [2].

Саме на дозвіллі людина має змогу розвивати власну особистість, виразити себе, отримати моральне чи естетичне задоволення, яке вона не отримує під час навчальної та трудової діяльності. Тому дозвіллева діяльність дітей та підлітків набуває особливої важливості. На дозвіллі дитина за допомогою дорослих повинна знайти вільний вибір шляху власного удосконалення та самопізнання. З цієї причини постає проблема дозвіллевої діяльності дітей, яка складається з мотивації власного самовдосконалення та зі створення середовища, у якому є можливим таке самовдосконалення. Це діяльність, яка здійснюється в руслі певних цілей та інтересів людини. Пізнання нового, засвоєння культурних цінностей, творчість, аматорська праця, спорт й фізкультура, подорожі та туризм – цим і багатьом іншим може бути зайнята у вільний час людина.

В багатьох роботах, що вивчають проблеми дитячого туризму, зазначається, що він поєднує в собі спонтанну активність дітей із планово організованою діяльністю підприємств туристсько-екскурсійного обслуговування. Водночас туризм – це індустрія, яка створює та пропонує різноманітні типи турів, маршрутів, екскурсій і комплексів культурно-дозвільних послуг, які повинні організувати активність дітей, направивши її на виховання, оздоровлення, соціально-санкціоновані форми розваги тощо.

Для того, щоб зрозуміти актуальну соціокультурну ситуацію в дитячому дозвіллі необхідно, з одного боку, розглянути його зміст та ти види діяльності, які діти вважають за краще в години свого дозвілля, з іншого боку, потрібно

вивчити характер та стан діяльності культурно-дозвіллевих закладів й підприємств.

Немає сумнівів, що у сфері дитячого дозвілля відбуваються істотні зміни: з'являються нові форми дозвілля, змінюються зміст і характер наявних раніше форм. Наразі стає все більш очевидним, що сучасні види дитячої дозвіллевої діяльності мають свою специфіку, яка помітно відрізняє їх від традиційних видів. При цьому під дозвіллевими інноваціями потрібно розуміти такі явища цієї сфери життєдіяльності, яких не було на попередній стадії розвитку суспільства, але які з'явилися на даній стадії і знайшли свій вияв або в абсолютно нових формах дозвіллевої діяльності, або в трансформаціях дотеперішніх форм, а також в умовах та наслідках цих змін [3].

Якщо розглядати інноваційні форми організації дитячого дозвілля в багатофункціональних дозвіллевих центрах, то сьогодні ними можна вважати розробку і реалізацію комплексних програм організації дозвілля, в яких були б враховані найбільш актуальні напрямки дитячої політики.

Сучасні діти завдяки комп'ютеризації та урбанізації, які надають великий потік інформації, почуваються більш втомленими, чим раніше. Така психологічна втома потребує контрасту та зняття стресу у вигляді зміни звичайного способу життя й обстави. Все це можуть надати культурно-дозвіллеві заходи.

Для дітей притаманний дещо інший стиль відпочинку, ніж у дорослих. Крім заходів, що спрямовані на зміцнення здоров'я, їм потрібні дозовані, але стабільні соціальні взаємодія та розумове навантаження. Програма відпочинку при цьому повинна бути різноманітною, щоб задовольнити дитячу непосидючість. А дорослі повинні направляти дітей на діяльність, яка була б для нього одночасно цікавою та корисною.

Складаючи програму відпочинку, потрібно пам'ятати, що діти більш схильні до ігрової діяльності, яка захоплює психіку цілком, що дає постійний приплив емоцій, нових відчуттів, і із працею пристосовується до діяльності одноманітної, спеціалізованої [7].

Ігрова діяльність має універсальний характер і притягає людей практично всіх віків і соціального стану. Але в дитині інтерес до ігрової діяльності носить досить виражений характер.

Гра є різноманітним за змістом, характером та формою, явищем.

К. Грос одним з перших дав класифікацію гри, поділив її на дві групи: експериментальні — це вправи для формування волі, моторні, сенсорні, інтелектуальні та афективні ігри та спеціальні — це ігри, під час яких розвиваються необхідні в різних сферах життя здібності, які в дітей проявляються і вдосконалюються.

Німецький психолог В. Штерн класифікував ігри на соціальні (спільні з іншими) та індивідуальні (за задумом дитини).

А швейцарський психолог Ж. Піаже відокремлював:

ігри-вправи (виникають у перші місяці життя дитини);

символічні ігри (найпоширеніші ігри дітей віком від 2 до 4 років);

ігри за правилами (ігри дітей від 7 до 12 років) [6].

Більш детальну класифікацію ігор надала сучасна американська дослідниця Катрін Гарвей (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Класифікація ігор за К. Гарвей

Вид ігри	Опис
ігри з рухами і взаємодією	відображають надлишок енергії та емоційний настрій дітей
ігри з предметами	починаються з маніпуляції, далі – практика і тренування до повного вдосконалення
мовні ігри	створення дітьми римованих творів, які не мають точного смислового змісту, пісенок, лічилок, приказок, жартів тощо
ігри із соціальним матеріалом («драматичні» або «тематичні»).	організують їх діти самостійно, розвивають за власним задумом. Як правило, ці ігри мають персонажів двох типів: стереотипних (мама лікар та інші) і тих, що змінюються
ігри за правилами, заданими дорослими	чітке виконання правил
ритуальні ігри	засновані на рухах, ігрових предметах, мові, соціальній умовності

Загальну класифікацію ігор поповнює обґрунтування С. Русової народних ігор, як засобу навчання та виховання дітей, джерела формування світогляду і характеру дітей, використовуються для розвитку мовлення, ознайомлення з життям і працею дорослих, природою тощо.

Класифікація С. Новосьолової, маючи у своїй основі організаційно-функціональне джерело ігор, розрізняє наступні види (рис. 1.3.):

самостійні ігри (виникають з ініціативи дітей)
ігри-експериментування
сюжетні ігри (сюжетно-відображувальні, сюжетно-родьові, режисерські, театралізовані)
ігри, що виникають з ініціативи дорослого, який використовує їх з освітньою та виховною метою: - навчальні ігри (сюжетно-дидактичні, рухливі); - розважальні ігри (ігри-забави, інтелектуальні, театральні-постановчі); - ігри, що мають своїм джерелом історичні традиції етносу (народні).

Рис. 1.3. Види ігор (узагальнено автором на основі [39])

Вивчивши поняття ігор різних педагогів та психологів, можна виділити три їх основні групи (рис. 1.4).

Таке явище, як гра, породжує величезний світ, що дуже швидко розростається та у який безоглядно поринають діти. Велика кількість спостережень за підготовкою та проведенням дитячих культурно-дозвіллевих заходів свідчить про те, що їхній успіх у значній мірі залежить від включення в їхні структури ігрових блоків, які стимулюють у дітей прагнення до змагання, імпровізацій й винахідливості [12].

Рис. 1.4. Групи ігор

Ще одна особливість дозвілля дітей полягає у своєрідності середовища, в якому воно протікає.

Так, для дітей віком від 11 років, батьківське середовище, зазвичай, не є пріоритетним центром проведення свого дозвілля. Переважна більшість таких дітей віддають перевагу проводити свій вільний час разом з друзями та однолітками. Коли потрібно розв'язати якісь життєві проблеми, діти охоче радяться з батьками, але коли мова стосується дозвільних інтересів, вони бажають поводитися самостійно. Цю особливість віку описав відомий російський соціолог, футуролог та професор І.В. Бестужев-Лада: «...для молоді «посидіти компанією» – пекуча потреба, один з факультетів життєвої школи, одна з форм самоствердження!.. При всій важливості й силі соціалізації парубка в навчальному й виробничому колективі, при всій необхідності змістовної діяльності на дозвіллі, при всій масштабності росту «індустрії вільного часу» – туризму, спорту, бібліотечної й клубної справи – при всьому цьому молодь

уперто «збивається» у компанії однолітків. Виходить, спілкування в молодіжній компанії – це форма дозвілля, у якій юна людина бідує органічно» [13].

Потреба підлітків в умовах дозвільної діяльності у спілкування пояснюється великою потребою в емоційних контактах, співпереживанні, придбанні навичок спілкування з різними людьми, в інформації. Всі форми спілкування підлітків в умовах дозвільної діяльності можна класифікувати по основних ознаках (рис. 1.5.).

Рис. 1.5. Класифікація форм спілкування молоді в умовах дозвільної діяльності (узагальнено автором на основі [1])

Тому культурні канікули, шкільні поїздки, розміщення в таборах, на березі моря або в горах, з творчими заходами та майстернями для підлітків створюють важливу можливість для соціальної взаємодії між однолітками.

І навпаки, для категорії дітей молодшого та середнього віку центром проведення дозвілля є дорослі (батьки, вихователі, аніматори тощо).

Маленькі діти – важлива група споживачів в індустрії туризму. Туризм став одним з основних елементів споживання для сімей з маленькими дітьми, і

батьки витрачають все більше і більше грошей і енергії на подорожі зі своїми дітьми. Діти в значній мірі впливають на прийняття рішень щодо туризму в сім'ї. Теркельсен виявив, що ролі матері і дитини в плануванні відпустки рівні [14], а Кертейл виявив, що батьки чутливі до кращого й гіршого вибору своїх дітей, і вони роблять вибір з урахуванням своїх переваг [15]. Крім того, задоволеність дітей впливає на задоволеність і поведінкові наміри батьків. Зокрема, діти молодшого віку мають більший вплив на прийняття рішень у сфері туризму [15].

Тому індустрія туризму виявляє активний підхід до сім'ї, об'єднуючи різні види діяльності, такі як море, культура й спорт, виробляючи творчий та розумний асортимент продуктів, заснованих на незабутньому та автентичному досвідах. Зручні для дітей послуги (розваги, ігри, заняття спортом і відпочинок на пляжі або в басейні) та спеціальні номери в готелях наразі доступні в багатьох місцях й регіонах, що свідчить про фінансове значення цього сегменту ринку, чия стратегічна, культурна, соціальна, політична і, перш за все, громадянська цінність очевидна з його історії.

Треба підкреслити, що характеристика дитячого дозвілля з погляду культури його організації й проведення охоплює багато сторін даного явища – як особистісні, так і суспільні. Культура дозвілля – це, насамперед, внутрішня культура людини, що припускає наявність у нього певних особистісних властивостей, які дозволяють змістовно й з користю проводити вільний час [16]. Також важливо, яким саме заняттям віддається перевага у такий час – вони повинні привчати дитину до працьовитості, вдосконалювати й розвивати її особистість.

І нарешті, багато залежить і від культури розвитку й функціонування дозвіллевих підприємств: клубів, палаців культури, культурно-дозвіллевих центрів, центрів народної творчості, кінотеатрів, стадіонів, бібліотек тощо, так як творча діяльність працівників таких установ має дуже велике значення. Адже від їхнього вміння запропонувати цікаві форми відпочинку, розваг та послуг залежить ступень захоплення дітей. Разом з тим культура проведення вільного

часу є результатом старань самої особистості, її бажання перетворити дозвілля в засіб придбання не тільки нових вражень, але й знань, умінь, здібностей [2].

Таким чином проведенні дослідження дозволили виявити, що основні потреби дітей полягають в спілкуванні, розвагах та досить активному й рухливому відпочинку. Саме ці потреби можна реалізувати в туризмі, зробивши дитяче дозвілля більш цікавим та різноманітним. Адже відпочинок, що носить розважальний і ненав'язливий характер, відновлює повноцінне фізичне самопочуття дитини, збагачує її естетично та надає можливості кожному активно виявити свою ініціативу в різних видах відпочинку й розваг.

Далі надамо характеристику основних видів культурно-дозвіллевих заходів в дитячому туризмі в залежності від вікової категорії.

1.3. Характеристика основних видів культурно-дозвіллевих заходів в дитячому туризмі в залежності від вікової категорії

Культура широко використовується в туризмі, й культурні ресурси є важливими факторами, що привертають туристичні потоки, оскільки вони об'єднують унікальні напрямки, які розкривають його культуру, історію або навколишнє середовище із різноманітними культурними традиціями та пейзажами. Більш того, культура є сильним мотиваційним засобом для залучення туристів на культурні об'єкти.

Особистість, яка обрала свободу для творчої, зокрема соціальної самореалізації, тобто засвоїла цінності культури на досить високому рівні, стає суб'єктом культурно-дозвіллевої діяльності» [5]. Тобто культурно-дозвіллева діяльність дітей і дорослих – це така діяльність, яка створює середовище, в якому поєднуються свято, відпочинок, творчість, самореалізація особистості, яка допомагає вільно засвоювати культурні цінності, розвиваючи особистість й суспільство взагалі.

Якщо говорити про культурно-дозвіллеве середовище дітей, то воно складається з двох нерозривних процесів: з одного боку воно є результатом

діяльності самих дітей, а з другого – створюється дорослими для дітей. Не слід вважати, що таке середовище створюють тільки дорослі, оскільки його створюють і самі діти, спонукаючи дорослих до певних дій. Також не слід применшувати значення дитячої самодіяльності, адже дитинство – це не тільки час дорослішання, а і являє собою певну субкультуру зі своєю мовою, традиціями, усною творчістю тощо.

Технологія культурно-дозвілєвої діяльності як цілеспрямованої й організованої системи спирається на методику ретельного проектування. Вона складається з урахуванням пори року, знаменних подій та дат цього періоду, програмного репертуару, а також відповідно до вимог програми для дітей кожного віку.

Необхідно відзначити, що комплекс різноманітних потреб дітей, як специфічної соціальної групи, може бути реалізований у культурно-дозвілєвій діяльності, здійснюваної туризмом. Звернемося до робіт Генісаретського О. і Подунової Н. і пояснимо значення кожної з функцій культурно-дозвілєвій діяльності туризму стосовно дітей (рис. 1.6).

Специфічною рисою дитячого туризму є те, що молодь є самою невимогливою соціальною групою. Дітей не дуже цікавить якість продуктів та рівень обслуговування. Вони не потребують в туристичній поїздки висококласних умов. Їх більш цікавить певний рівень комфорту та насичені культурно-дозвілєві заходи, які відповідають їхнім віковим потребам.

Але, виходячи з великої різниці інтересів дитячої аудиторії молодшого та старшого віку, з'являється необхідність в конкретизації програм для кожної цільової аудиторії.

Розглянемо дозвілля для дітей старшого віку – підлітків.

Більшість підлітків бажає проводити своє дозвілля разом із друзями. Однак деякі мотиви направляють молодих людей задовольняти свої потреби в дозвіллі через культурні цінності (наприклад, пошук нового досвіду, знайомство з іншими культурами, збагачення знань) Туризм недооцінює роль молодих

відвідувачів в культурних заходах, проте, молоді люди виявляють велику цікавість до таких подорожей.

пізнавальна функція	• ставить метою інформацію й організацію пізнавальної активності дітей, поширення комплексу різноманітних соціально-гуманітарних знань.
залучення до матеріальних і духовних цінностей	• сприяє поширенню культурних цінностей у дитячому середовищі й вносить свій внесок у розвиток естетичних поглядів покоління, що підростає, виникненню в нього почуття патріотизму, розвиток культури.
реалізація творчого потенціалу особистості	• дозволяє знайти застосування всіх умінь, навичок дітей в якому-небудь виді туризму. При цьому задовольняються її творчі інтереси.
організація нерегламентованого спілкування учасників подорожі або комунікативна функція	• це організація спілкування молодих туристів для обговорення загальних питань й обміну інформацією про які-небудь події, інтереси й захоплення, зіставлення оцінок, думок.
продуктивний відпочинок й розваги або рекреативна функція	• максимально сприяють повноцінному відпочинку дітей, відновленню їх фізичних та духовних сил, організації активних дозвільних занять й розваг у туризмі.

Рис. 1.6. Класифікація функцій культурно-дозвілєвої діяльності в дитячому туризмі (узагальнено автором на основі [18])

При розробці проекту культурно-дозвілєвої програми треба враховувати, що основне призначення дозвільних занять – дати підлітку фізіологічно та психологічно відпочити, розрядитися та відключитися від навчання та побутових проблем. Тому в дозвіллі повинні переважати емоції, радощі, розваги. Крім того, для активного відпочинку треба робити різноманітні перемикання з обов'язкових

справ на необов'язкові, із серйозних на веселі, з пасивного відпочинку на активний, з пізнання на розвагу, з розумового навантаження на фізичне тощо.

Важливою умовою організації дозвілля підлітків є участь їх батьків. Адже в підлітковому віці часто виникають труднощі й непорозуміння у дітей в спілкуванні з ними. А батьки, зайняті роботою та своїми проблемами приділяють їм недостатньо уваги, часом надаючи їх самим собі. Тому спільне дозвілля дозволить їм зблизитися, вирішити виниклі суперечності, проводити більше часу разом за приємними і корисними справами.

Як вже було відзначено, туристичний відпочинок займає в наш час важливе місце в дозвіллі дітей. Тут можна погодитися з думкою Єгоричевої В., що туризм, будучи багатоплановим видом дозвілля, що сполучає в собі різні важливі для дітей функції, може грати в житті молодих людей основну роль у процесі задоволення їхніх потреб [19]. Найбільш відповідні для цієї вікової категорії й найбільше бажаними нею є такі види туризму, як пізнавальний та спортивний.

Говорячи про конкретні мотиви участі молоді в туристичній діяльності, варто пам'ятати, що головним її початком є прагнення цікаво та змістовно провести свій вільний час. Так, при анкетуванні батьків дітей-підлітків одного з дитячого табору, було питання: які види культурно-пізнавальних заходів користуються найбільшим попитом у їхніх дітей? Результати можна побачити на рис. 1.7.

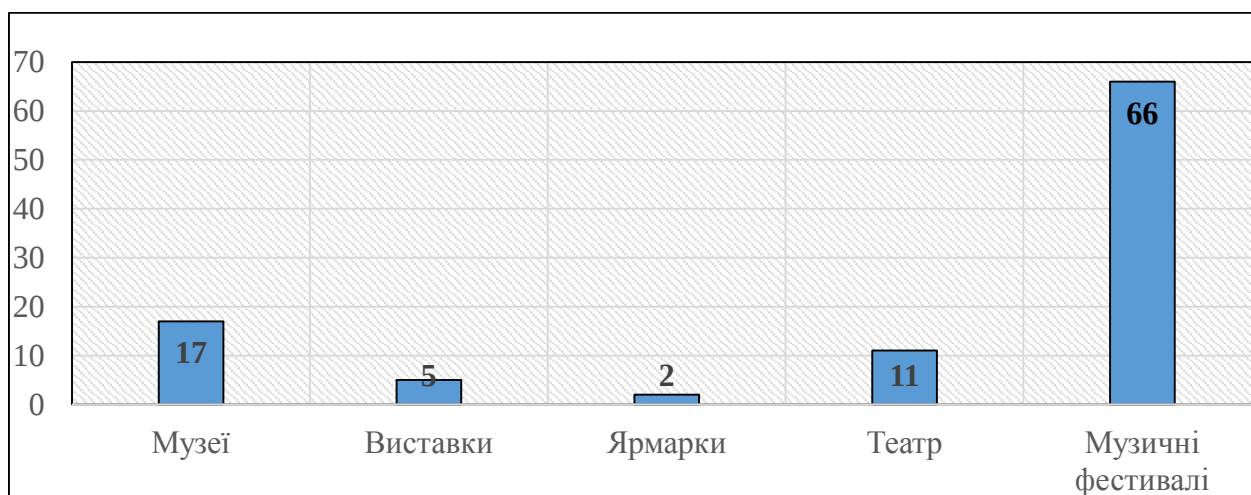

Рис. 1.7. Культурно-пізнавальні заходи за попитом у підлітків, %

Досягнення більшої користі від дозвіллевих заходів можливе за умови, коли дозвілля матиме різні напрямки, наприклад, пізнавальний, культурно-мистецький, фізкультурний, інтелектуальний, профілактичний, комунікаційний тощо. Це дозволить досягти формування різнобічної особистості підлітка, розвивати фізичні й творчі здібності, загартовувати здоров'я, запобігати різним захворюванням та багато іншого.

Розглянемо деякі форми культурно-дозвіллевої діяльності, що впливають на емоційне благополуччя дітей середнього шкільного віку.

У практиці для таких дітей найбільш часто використовуються такі види розваг, як тематичні музичні вечори, бесіди-концерти, театралізовані вистави, ігри-драматизації, хороводи, концерти дитячої самодіяльності тощо.

Мета подібних заходів – збагатити музичні враження та створити емоційний комфорт для дітей, розширити їх кругозір в області мистецтва. В процесі розваг діти знайомляться з кращими зразками художнього слова, слухають музичні твори, дивляться повчальні уявлення лялькових театрів – все це формує творчу активність дітей, позитивно впливає на інтелектуально-художній розвиток школярів.

На практиці можна виділити наступні види розваг:

видовищні – це спільна діяльність дітей та дорослих. Сюди можуть входити концерти класичної та народної музики, вечори, присвячені творчості вітчизняних та закордонних композиторів, концерти-загадки, бесіди-концерти, концерти-знайомства з музичними інструментами народного й класичного оркестрів, з різноманітністю лялькового театру;

розваги, організовані дорослими за участю дітей. Цей вид може включати святкування днів народження дітей, музично-дидактичні ігри, концерти для ляльок, обрядові розваги, атракціони;

розваги, що проводяться силами самих дітей (але за допомогою дорослих у підготовці). Це можуть бути хороводи, ігри-постанови, пісні, інсценування казок тощо.

Чим більшим і різноманітніше будуть форми дозвілєвої діяльності, тим конкретніше можуть бути поставлені цілі і завдання, які залежать від жанрових особливостей репертуару, від його тематичної спрямованості та смислової насиченості.

Свято є універсальною формою організації дозвільної діяльності, тому що збагачує дітей позитивними емоціями, прилучає їх до важливих видів мистецтва. За допомогою танцю, співу, художнього слова, образотворчого мистецтва діти дошкільного віку мають можливість проявити свої навички, вміння, творчу ініціативу. Взаємозв'язок різних видів мистецтва створює суб'єктивний емоційний комфорт.

Розваги з олівцем і фарбами – є формою організації дозвілля, які наразі мало використовуються. Найімовірніше це пов'язано з тим, що дорослі мало уявляють можливості застосування образотворчих матеріалів поза занять. А між тим цей процес приносить дітям величезне задоволення та дозволяє активізувати мислення, пам'ять, уяву.

Щоб створювати напрямки, орієнтовані на зовсім маленьких дітей, необхідно розуміти особливості таких дітей як туристів. По-перше, дітям молодшого віку необхідно, в першу чергу, задовольнити свої основні потреби в їжі, денному та нічному сну, безпеці та санітарних умовах. Сім'ї з маленькими дітьми дадуть позитивні відгуки про туристичну привабливість, якщо їм будуть надані зручності і харчування для їх дітей. Ністореану і Драголя виявили, що для забезпечення комфорту необхідні спеціалізовані приміщення для дітей, такі як дитячі ліжечка або зони відпочинку, а турботливий персонал й гігієнічні умови можуть підвищити безпеку [22].

Крім того Ху-Латтімор і Янг підкреслили, що при проектуванні приміщень й послуг для маленьких дітей слід застосовувати комплексний підхід, враховуючи доступність, можливість взаємодії з іншими дітьми, безпеку, гігієну, розмір кімнати та кількість персоналу для програм, орієнтованих на дітей [23]. По-друге, маленьких дітей зазвичай влаштовує динамічна діяльність. Нікерсон і Юровський показали, що маленькі діти воліють динамічні заняття, такі як гра з

піском більше, ніж статичні заняття, такі як відвідування виставки [24]. Маленьким дітям потрібні захоплюючі заняття, включаючи різні екологічні заходи, такі як збір фруктів, ігри з тваринами та рибалка [22].

Крім того діти вважають за краще постановочні ігрові можливості, такі як верхова їзда та супергерої, а також функціональні ігрові можливості, такі як гойдалки [25]. Коско виявив, що дітям подобається кататися на колісних іграшках по твердим звивистим доріжкам [26], а Бабара виявив, що більшість спостережуваних ігор зосереджено на стоянні, ходьбі, бігу й верховій їзді [27]. Загалом дітям потрібні зручні й безпечні об'єкти, а також веселі й захоплюючі динамічні заняття.

У зв'язку з особливостями дітей молодшого віку, об'єкти та послуги в туристичних місцях також повинні бути призначені для дітей молодшого віку. Для сімей з маленькими дітьми туристичні пам'ятки повинні забезпечувати індивідуальні умови й послуги для дітей, щоб мінімізувати проблеми та максимально підвищити їх задоволеність під час туру [22]. Коли забезпечені комфорт й безпека, сім'ї з маленькими дітьми охоче відвідують туристичні місця. Батьки вважають безпечне й чисте довкілля найбільш важливим фактором при виборі місця призначення в супроводі маленьких дітей. Крім того, пандемія COVID-19 в усьому світі висунула на перший план чистоту, як найбільш важливий аспект, який може позбавити відвідувачів від неспокою і, замість цього, залучити їх. Адже, оскільки миття рук визнано важливим видом діяльності з підтримки чистоти, то й миття рук дітьми зросла в порівнянні з тим, що було до спалаху COVID-19.

Також варто звернути увагу на дитячий транспорт. Численні туристичні напрямки, такі як представницький тематичний парк Disney World, надають послуги з оренди колясок для сімей з маленькими дітьми [28]. Для забезпечення зручності при проектуванні туристичних напрямків слід враховувати послуги з оренди дитячих колясок або інших транспортних засобів. Різні дослідження показали, що діти люблять їздити на транспортних засобах з колесами, тому надання їм транспортних засобів, таких як дитячі велосипеди, коляски та міні-

автомобілі, може бути спеціальним варіантом для туристичних напрямків [25, 26, 27].

Нарешті, спеціалізовані програми можуть підвищити привабливість дестинації. Як було вже відзначено, діти вважають за краще експериментальну діяльність. Різні туристичні напрямки пропонують спеціалізовані програми для дітей молодшого віку. Численні музеї (наприклад, Музей Гуггенхайма в Сполучених Штатах, Remai Modern в Канаді) пропонують прогулянки на прогулянкових візках для сімей з маленькими дітьми, а деякі громадські парки пропонують допоміжні програми для маленьких дітей (наприклад, «Діти в русі» в парках Нью-Йорка, «Програма ігрових майданчиків» в парках Еплтон). Ці спеціалізовані програми можуть мати позитивний ефект, особливо в епоху пандемії.

На сучасному етапі розвитку туризм для багатьох країн є провідною галуззю економіки. У світовому туризмі з'явилися нові слова, такі як VIB (дуже важлива дитина) і Yucance (немовля + готель + відпочинок) [20]. Зокрема, у сфері туризму для цих клієнтів VIB пропонуються різні спеціалізовані програми. Наприклад, всесвітній курорт Club Med пропонує різні заходи й зручності, адаптовані для дітей різних вікових груп від 4 місяців до 17 років. Навіть в Кореї був створений готель Midas Hotel and Resort [21] виключно для відпочинку з дітьми, і відповідно до цього тренду працюють дитячі клуби преміум-класу.

Таким чином, дозвілля є сприятливим ґрунтом для випробування дітьми, підлітками та юнацтвом фундаментальних людських потреб. В процесі дозвілля дитині набагато простіше формувати поважне ставлення до себе та навіть особисті недоліки можна подолати за допомогою дозвільної активності.

Висновок до розділу 1

В першому розділі роботи було розглянуто теоретичні основи культурно-дозвіллевих заходів у дитячому туризмі. Було зроблено наступні висновки:

1. Дитячий й підлітковий туризм продовжує залишатися областю, в якій важко отримати надійні і заслуговуючи на довіру дані, про що свідчить відсутність таких даних в Державній статистичній службі України, незважаючи на те, що в період пандемії COVID-19 внутрішній туризм став основним, який вважають за краще сім'ї з дітьми, які є його найважливішою цільовою аудиторією. Те ж саме можна сказати й про дослідження, присвячені різним експериментальним практикам, які до сих пір зустрічаються в багатьох туристичних місцях. Адже обмежений аналіз дитячого туризму є першою перешкодою, яку необхідно подолати як дослідникам, так і туроператорам. Безсумнівно, ще багато що належить зробити, щоб розробити дієву й універсальну методологію для боротьби з цим явищем. Адже, якщо ми визнаємо важливість дитячих й підліткових вікових груп та туристичного досвіду до 17-18 років, багатoproфільний підхід буде мати важливе значення. Крім того, від дослідників також потрібні спеціальні знання й методи: гра в ляльки, розповідання історій, графічні питання та інтерв'ю на підтримку індуктивного підходу, якісні методики з використанням анкет та інтерв'ю з сім'єю й дітьми, а також психометричний аналіз.

2. Результати дослідження показали, що діти, які беруть участь в туризмі прагнуть розслабитися, прийняти участь в захоплюючих заходах, взяти участь в збагаченні й навчанні, соціальній взаємодії та параметрах особистих цінностей. Крім того, більш глибокий аналіз показав, що діти в сфері культурно-дозвіллевих заходів мають трохи схожість, але не можуть вважатися однаковими. Згідно з результатами дослідження дитинство поділяється на дітей молодшого, старшого віку та підлітків, що означає, що не можна розглядати дитину та дитинство як простий лінійний об'єкт, тому й підходи до них потрібні бути індивідуальними.

3. Розуміння всіх досліджених в попередніх пунктах обставин вимагає, перш за все, залучення нових підходів до дослідження феномену дитинства та культурно-дозвіллевої діяльності дітей, обґрунтування застосовності сучасної методології в аналізі даних явищ.

Дослідивши специфіку культурно-дозвілєвих заходів в дитячому туризмі, можна зробити висновок, що в індустрії туризму необхідно розробляти маркетингові стратегії для дітей, щоб привернути нових клієнтів, і, що важливо, надавати туристичні продукти, які задовольняють саме переваги дітей в залежності від вікової категорії та відповідають за формування характеру дитини, зокрема таких якостей як ініціативність, впевненість в собі, витривалість тощо.

Результати можуть бути використані як точка фокусування маркетингових стратегій. Потім ці стратегії можуть бути реалізовані для розробки продуктів для конкретних дитячих потреб в поїздках.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ ДИТЯЧОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

2.1. Аналіз особливостей розвитку дитячого туризму в Україні

В даний час туризм є одним з найбільш швидкозростаючих секторів економіки у світі. Протягом декількох років туристична галузь в країні показує стабільно високі показники зростання туристичної інфраструктури та туристичного потоку. Аналіз ринку туристичних послуг в Україні за останні роки показав стрімке збільшення туристичних підприємств (рис.2.1.).

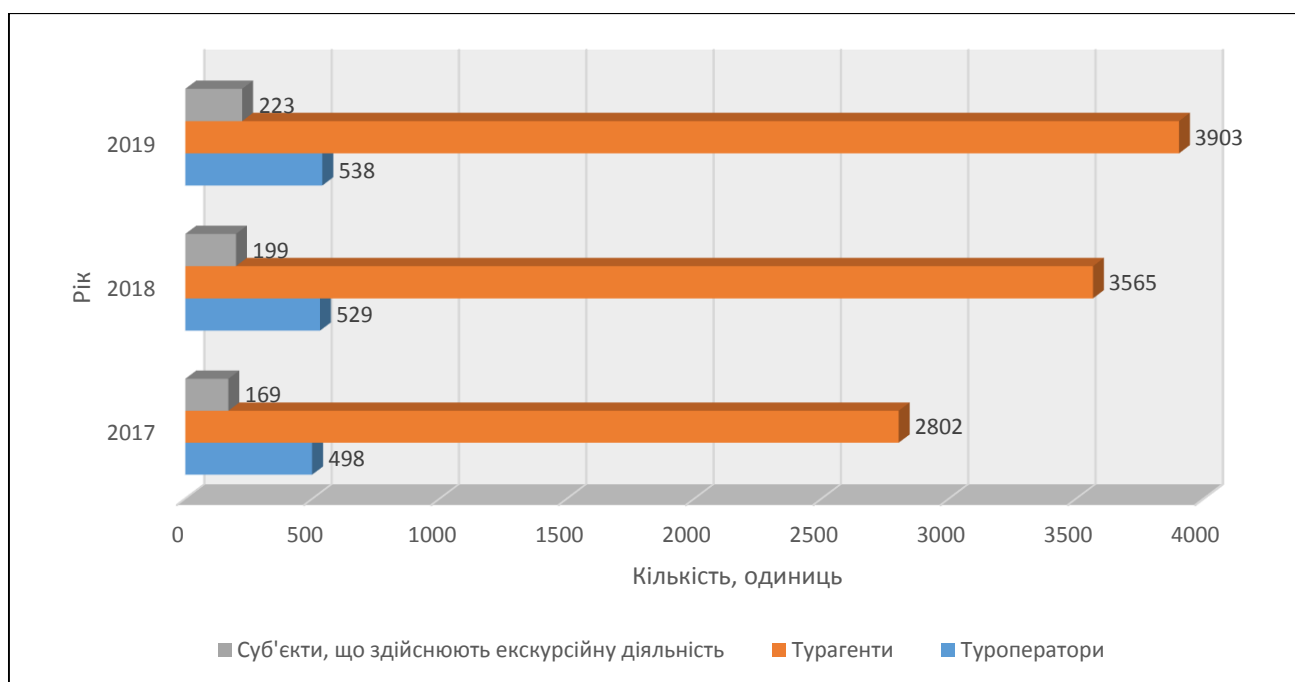

Рис.2.1. Кількість суб'єктів туристичної діяльності

Так, якщо у 2017 році кількість туроператорів становила 498 одиниць, то в 2019 році їх кількість зросла до 538 одиниць. Кількість турагентів у 2017 році становила 2802 одиниць, а у 2019 році – вже 3903 одиниць, тобто на 40 % більше. На 32 % зросла і кількість підприємств, які займаються екскурсійною діяльністю.

Тобто можна говорити про високий рівень конкуренції серед туристичних компаній України та гарні перспективи для розвитку індустрії туризму в цілому.

Це також підтверджується й зростанням туристичних потоків (рис.2.2.). Так, в Україні туристичні потоки включають в себе кількість в'їзних, виїзних туристів та туристів, які подорожують в межах країни.

Рис.2.2. Туристичні потоки туристів, обслугованих туроператорами та турагентами України за 2017-2019 рр.

За даними Державної служби статистики України щорічна загальна кількість туристів, що в'їжджають до країни зростає. По зрівнянню з 2017 роком, їх кількість зросла вдвічі. Майже в 2,5 рази зросла й кількість туристів, які виїжджали з країни. І тільки кількість внутрішніх туристів зросла тільки на 9 %.

Приблизно така ж динаміка туристичних потоків спостерігається і серед дітей віком від 0 до 17 років (рис.2.3.). Так, в період 2017-2019 роки кількість дітей, які виїжджали з країни зросла в 3 рази. Кількість внутрішніх туристів зросла з 40804 осіб у 2017 році до 46769 осіб у 2019 році. А от кількість дітей, які відвідали країну зросла у 2019 році по зрівнянню з 2017 роком в 15 раз, що

говорить про зростання привабливості України на світовому ринку дитячих туристичних послуг.

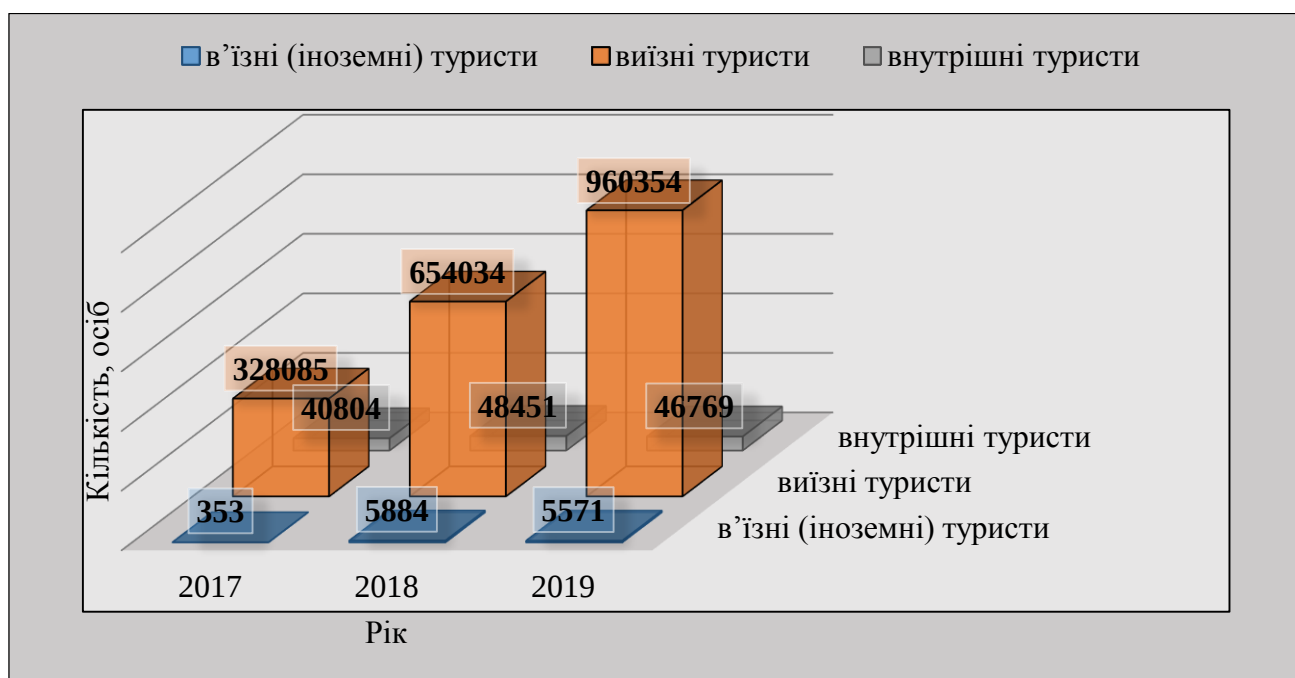

Рис.2.3. Туристичні потоки дітей віком 0-17 років, обслугованих туроператорами та турагентами України за 2017-2019 рр.

Зараз ще ведуться розрахунки показників за 2020 рік, але можна припустити, що, враховуючи пандемію коронавірусної хвороби (COVID-19), яка охопила весь світ, туристичні потоки в'їзного та виїзного туризму значно скоротилися, а внутрішній туризм збільшився.

Одне із важливих завдань України полягає в захисті дитинства, збереженні здоров'я та відновлення життєвих сил дітей шляхом здійснення якісного та повноцінного оздоровлення та відпочинку в відповідних дитячих закладах.

Закон України визначає поняття дитячого закладу оздоровлення та відпочинку, як постійно або тимчасово діючий, спеціально організований або пристосований заклад, призначений для оздоровлення, відпочинку, розвитку дітей, що має визначене місце розташування, матеріально-технічну базу, кадрове забезпечення та технології для надання послуг з оздоровлення та відпочинку

дітей відповідно до державних соціальних стандартів надання послуг з оздоровлення та відпочинку [37].

До дитячих закладів оздоровлення відносять дитячі заклади санаторного типу, дитячі центри та позаміські заклади оздоровлення та відпочинку.

В свою чергу дитячі заклади відпочинку поділяють на табори з денним перебуванням, дитячі заклади праці та відпочинку та наметові містечка.

За даними Державної служби статистики, в Україні влітку 2019 р. працювало 8808 дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, з них – 241 дитячих закладів оздоровлення, 8567 – закладів відпочинку (табл.2.1).

Таблиця 2.1

Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, які працювали влітку
за 2013, 2017-2019 рр.

	Кількість закладів, од		У них місць, тис. од		Кількість дітей, які перебували у закладах, тис. осіб	
	усього	у тому числі заклади оздоровлення ²	усього	у тому числі у закладах оздоровлення	усього	у тому числі у закладах оздоровлення ²
2013	18549	606	191	157	2017	407
2017 ¹	9745	299	106	73	970	188
2018 ¹	9328	244	94	63	921	172
2019 ¹	8808	241	98	63	907	167
% відношення 2019 до 2018 року	94,4	98,8	104,3	100	98,5	97,1

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Існує негативна динаміка щодо зменшення кількості стаціонарних дитячих закладів оздоровлення та відпочинку й неналежного їх використання. Так, якщо у 2013 році діяло 18549 таких закладів, у 2017 році – 9745, у 2018 році – 9328, то у 2019 році – вже 8808 закладів (рис.2.4.).

Тобто за три роки кількість таких закладів зменшилась майже на 10 %, а з моменту анексії Криму та проведенням антитерористичної операції на території

Донецької та Луганської областей – на 52,5%. Якщо у результаті анексії Криму та проведення АТО на Донбасі втрачено 128 закладів в Криму та близько 70 закладів на території Донецької та Луганської областей, то наразі зменшення кількості дитячих закладів оздоровлення та відпочинку зменшується, перш за все тому, що всупереч вимогам законодавства є випадки перепрофілювання закладів, що створює передумови для відчуження майнових комплексів дитячих оздоровчих закладів з вилученням земель, на яких вони розташовані.

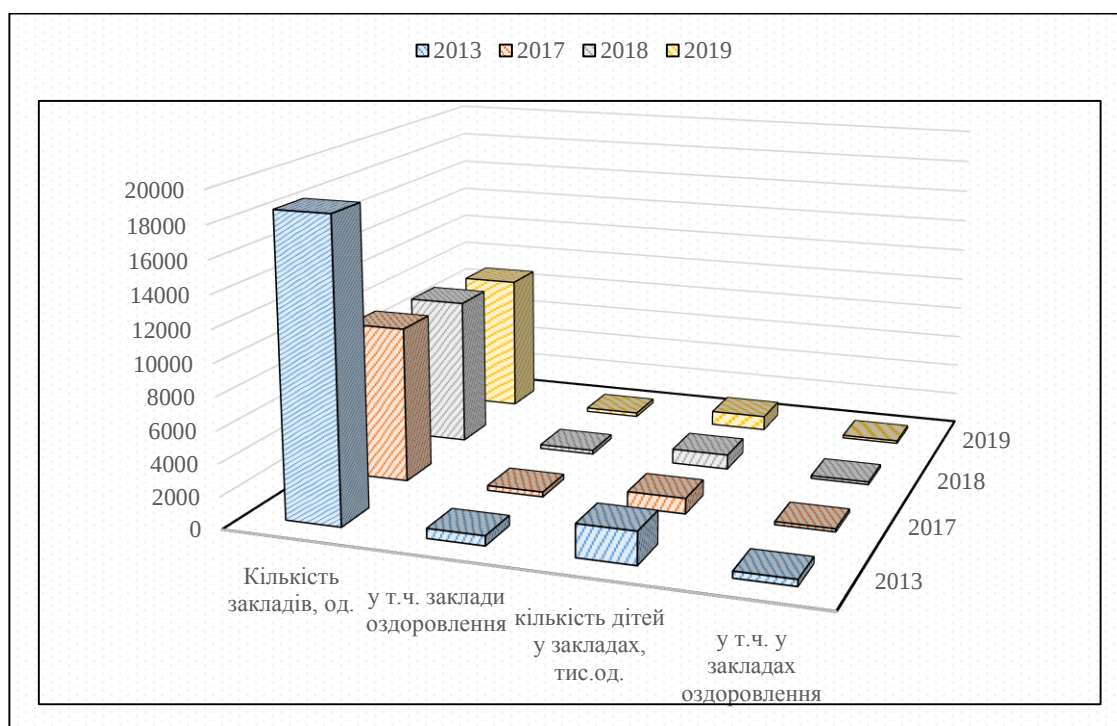

Рис.2.4. Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, які працювали влітку, за типами

Згідно даних Державної служби статистики, на тлі зростання захворюваності дітей шкільного віку, в Україні кількість дітей, які пройшли оздоровлення влітку 2019 року зменшилась на 14700 чоловік, тобто на 1,6% по відношенню до 2018 року (табл.2.2) та становить всього 15,7% від загальної кількості дітей віком до 14 років, які проживали в Україні станом на 2019 рік.

Таблиця 2.2

Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, які працювали
влітку, за типами

	Кількість закладів, од.				Оздоровлення дітей, од.			
	усього			% відношення 2019 до 2017 року	усього			% відношення 2019 до 2017 року
	2017	2018	2019		2017	2018	2019	
Усього	9745	9328	8808	90,4	970027	921262	906562	93,5
з них заклади оздоровлення	299	244	241	80,6	187753	171 872	166 731	88,8
у тому числі								
позаміські	258	212	211	81,8	150787	140 889	135 990	90,2
санаторного типу	36	27	26	72,2	24522	18 326	20 714	84,5
дитячі центри	5	5	4	80,0	12444	12 657	10 027	80,6
з них заклади відпочинку	9446	9084	8567	90,7	782274	749 390	739 831	94,6
у тому числі								
праці і відпочинку	287	269	249	86,8	12108	12 154	11 478	94,8
з денним перебуванням	8917	8606	8113	91,0	664241	639 466	615 177	92,6
позаміські	142	131	139	97,9	93526	86 760	103 005	100,1
наметові містечка	100	78	66	66,0	12399	11 010	10 171	82,0

* Складено за даними Державної служби статистики України.

Основні напрямки оздоровлення на сьогодні – це Дніпропетровська, Одеська та Харківська області, де працює більшість закладів оздоровлення й відпочинку (табл.2.3).

Таблиця 2.3

Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку, які працювали влітку, за регіонами

	Кількість закладів, од.		Кількість місць у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, од.		Кількість дітей у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку, од.		Різниця кількості дітей 2019 до 2018 року	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019	+/-	%
Україна	9328	8808	94 055	98 468	921 262	906 562	-14700	98,4
Вінницька	249	229	2 830	3 770	27 027	28 158	1131	104,2
Волинська	200	205	1 962	2 161	21 238	21 497	259	101,2
Дніпропетровська	834	805	5 724	5 344	90 410	82 978	-7432	91,8
Донецька	394	410	6 840	6 890	38 532	41 020	2488	106,5
Житомирська	295	276	1 927	2 098	22 197	22 268	71	100,3
Закарпатська	145	196	2 982	2 769	25 811	26 908	1097	104,3
Запорізька	232	214	9 884	10 140	40 826	41 615	789	101,9
Івано-Франківська	207	123	4 111	4 402	26 987	21 063	-5924	78,0
Київська	453	443	3 705	3 973	31 910	32 572	662	102,1
Кіровоградська	489	471	1 340	1 468	41 913	40 996	-917	97,8
Луганська	215	219	1 625	1 985	12 843	13 163	320	102,5
Львівська	245	144	1 947	2 312	19 593	17 464	-1947	89,1
Миколаївська	270	197	3 696	4 296	21 452	20 418	-1033	95,2
Одеська	638	640	8 972	9 567	103 513	102 164	-1349	98,7
Полтавська	782	757	5 279	6 137	49 204	50 687	1483	103,0
Рівненська	146	126	980	270	17 459	14 732	-2727	84,4
Сумська	728	721	4 204	3 918	50 161	50 108	-53	99,9
Тернопільська	89	67	1 277	1 051	5 456	4 109	-1347	75,3
Харківська	736	732	5 573	4 849	97 063	97 613	550	100,6
Херсонська	412	365	9 618	11 470	58 527	60 420	1893	103,2
Хмельницька	172	122	797	1 207	15 948	13 799	-2149	86,5
Черкаська	754	714	2 308	2 249	46 842	47 088	246	100,5
Чернівецька	97	89	2 879	2 349	12 381	10 690	-1691	86,3
Чернігівська	473	462	1 431	1 499	30 560	30 865	305	101,0
м. Київ	73	81	2 164	2 294	13 409	14 167	758	105,7

Найбільший приріст дітей, які відпочивали та оздоровлювались в Україні в 2019 році відносно 2018 року спостерігався в Донецькій, Полтавській та Херсонській областях. Напроти, в Дніпропетровській, Івано-Франківській, Рівненській областях кількість дітей у закладах відпочинку та оздоровлення значно знизилась.

Якщо проаналізувати динаміку кількості дитячих закладів оздоровлення та відпочинку в Україні за останні 20 років, то можна побачити, що найбільший пік зростання таких закладів припадав на 2004 р. і становив 19443 одиниць. Найбільший спад характерний для 2014 р., що зумовлено складною суспільно-політичною ситуацією в країні та анексією Криму (рис.2.5.).

Рис.2.5. Динаміка кількості дитячих закладів оздоровлення та відпочинку в Україні у 2000-2019 рр.

Однією з характерних ознак становлення ринку дитячого туризму в Україні стало зменшення кількості путівок для оздоровлення дітей за рахунок бюджетних коштів і, як наслідок, збільшення кількості комерційних пропозицій, які наразі почали вводити в продаж на туристичний ринок України.

Крім закладів відпочинку та оздоровлення, важливу роль в дитячому туризмі в Україні відіграють також й центри туризму та краєзнавства учнівської молоді (станції юних туристів), заклади еколого-натуралістичного профілю, заклади дитячо-юнацької технічної творчості та комплексні позашкільні заклади (палади, центри, будинки позашкільної роботи, дитячо-юнацькі центри) [32].

Наразі система дитячого туризму в Україні – невід'ємна частина позашкільної освіти, яка успішно вирішує поставлені перед нею завдання виховання дитини, формування якостей людини і громадянина, залучення їх до туристської й спортивної роботи, виховання їх засобами туризму та краєзнавства.

Крім того, виховання здорового молодого покоління стали особливо актуальними у зв'язку із COVID-19, недостатньою фізичною активністю, нервовим перенапруженням, екологічним станом тощо.

Далі здійснимо аналіз ТА «Соната» як суб'єкта господарювання.

2.2. Аналіз ТА «Соната» як суб'єкта господарювання

Робота була написана на базі туристичного агентства «Соната», що знаходиться за адресою: Донецька область, місто Покровськ, проспект Шахтобудівельників, 22/24. Офіс фірми розташовується в житловому п'ятиповерховому будинку. Вхід знаходиться з торця будівлі. Хоча поруч центр міста, ринок та автобусна зупинка, агентство розташоване в малолюдному місці.

Контактні телефони: (050) 472-58-83, (093) 163-32-76, (095) 212-40-85.

В турагентстві «Соната» існує своя сторінка в мережі інтернет, де можна отримати інформацію про місце подорожі, переконатись у наявності пропозицій, акцій та знижок, дізнатись про ціну послуг тощо. Сайт: <http://krs.sonata-ua.com/> (скріншот сайту зображено на рис.2.6.).

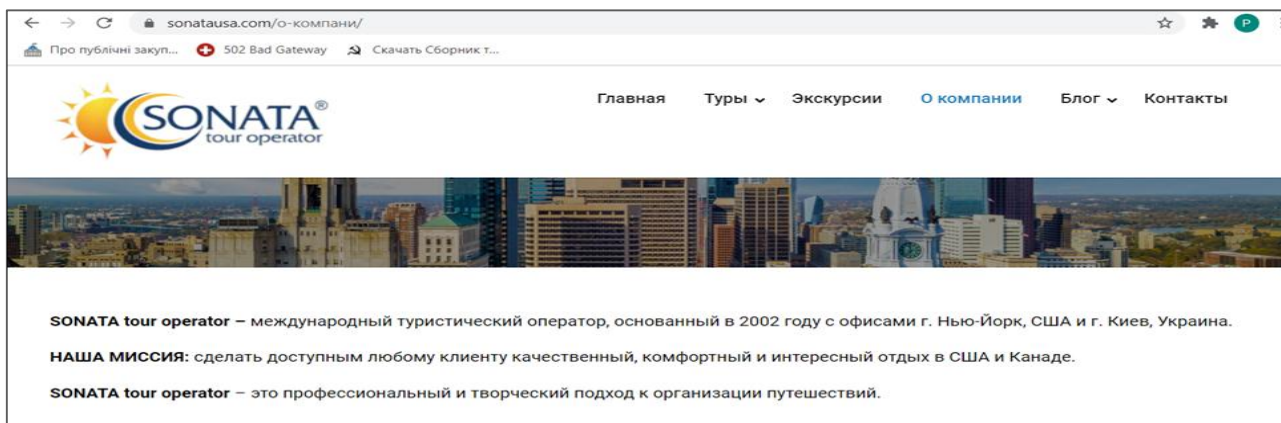

Рис.2.6. Скріншот сайту ТА «Соната»

Аналіз результату активності на сторінці ТА «Соната» наведено на рис.2.7.

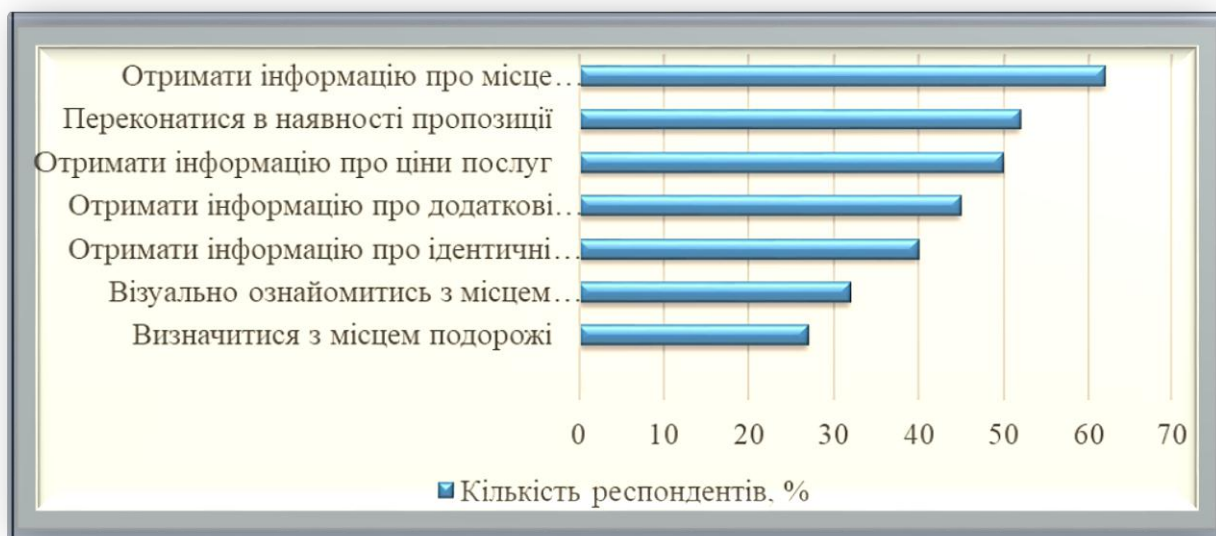

Рис.2.7. Цілі пошуку туристами інформації в мережі Інтернет [36]

У більшості випадків туристи, звертаючись до пошукових систем, прагнуть отримати інформацію щодо місця подорожі, переконатися в наявності пропозицій, отримати інформацію про ціни послуг.

Турагентство «Соната» було утворено в 2012 році Дериш Наталкою Олександрівною.

Туристичне агентство «Соната» має франшизу, в якій франчайзер (туристичний оператор «Соната – Тревел», власник бренду) передав франчайзі (ФОП Дериш Н.О.) права на продаж послуг компанії-франчайзера з усіма технологіями ведення бізнесу, правами на використання імені компанії, її торгової марки і можливістю користуватися кваліфікованою підтримкою з усіх питань.

Форма власності аналізованого суб'єкта туристичної діяльності – приватна.

За розміром туристична агенція відноситься до мікропідприємства (ст.55 Господарського кодексу України: «Суб'єктами мікропідприємництва є фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи-підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний

рік) не перевищує 10 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України) [33].

Організаційно-правовою формою туристичного агентства «Соната» є фізична особа-підприємець (ФОП). Це – фізична особа, яка реалізує свою здатність до праці шляхом самостійної, на власний ризик діяльності з метою отримання прибутку. Державна реєстрація фізичних осіб-підприємців полягає у засвідчення факту набуття статусу підприємця фізичною особою. Фізична особа здійснює своє право на підприємницьку діяльність за умови її державної реєстрації. Державна реєстрація особи, яка бажає отримати статус підприємця здійснюється державними реєстраторами підрозділів державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань Державної реєстраційної служби. На підтвердження набуття статусу фізичній особі-підприємцю державним реєстратором видається Виписка [34].

До підприємницької діяльності фізичних осіб застосовуються нормативно-правові акти, що регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб, якщо інше не встановлено законом або не впливає із суті відносин. Фізична особа-підприємець уособлює і власника відповідного бізнесу, і орган управління ним.

Тому, на відміну від юридичних осіб, фізичні особи-підприємці діють без установчих документів (Закон України № 755-IV «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань»).

Вид діяльності, яким може займатись ФОП зазначено в Свідоцтві платника єдиного податку 3 групи, а саме: код КВЕД 79.11 – Діяльність туристичних агентств. Цей код КВЕД включає діяльність агентств, задіяних в організації подорожей, турів і наданні послуг із розміщення для короткотермінового проживання на основі їх оптового та роздрібного продажу широкому колу споживачів або комерційним клієнтам. В додатках до даної роботи надано копії Виписки (Додаток А) та Свідоцтва платника єдиного податку (Додаток Б).

Директор турагенства: Дериш Наталка Олександрівна.

Згідно ч.3 ст.64 Господарського кодексу України підприємство самостійно визначає свою організаційну структуру, встановлює чисельність працівників та штатний розпис.

Турагентство «Соната» має лінійну структуру управління. Цей різновид являє собою систему управління, в якій кожний підлеглий має тільки одного керівника та в кожному підрозділі виконується весь комплекс робіт, пов'язаних з його управлінням. Такий тип структури добре зарекомендував себе в малому бізнесі при невеликому штаті співробітників [35].

Штат туристичного агентства невеликий та складається з директора, менеджера з туристичного обслуговування та бухгалтера.

Турагентство «Соната» має невелику матеріально-технічну базу у формі власного транспортного засобу (легковий автомобіль) та власного офісного приміщення з відповідними меблями (столи, крісла, диван, шафи, полиці, тощо), оснащеного необхідними технічними засобами для обслуговування туристів (телефон, факс, комп'ютер, підключений до Інтернету, ксерокс та інша офісна техніка).

Туристичне агентство «Соната» пропонує широкий вибір туристичних маршрутів та забезпечує якісне обслуговування. Сфера діяльності охоплює все, що пов'язано з туризмом:

- екскурсійні тури;
- візова підтримка;
- авіа, залізничні та автобусні квитки;
- страхування;
- корпоративне обслуговування;
- індивідуальні та групові поїздки;
- медичний туризм;
- путівки на концерти та фестивалі;
- систему знижок постійним клієнтам і на раннє бронювання;
- гарантія вильоту.

Туристичне агентство пропонує не тільки тури в Європу, США і Канаду, Китай і Японію, а й активно розвиває екзотичні напрямки: Домінікану, Мексику, Кубу і багато інших.

Крім того, з початком карантину, введеного з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19 в 2020 році, агентство почало активно пропонувати внутрішній туризм (відпочинок у кращих оздоровницях Карпат, організація екскурсій та спеціалізованих турів по Україні (спортивні, релігійні, лікувальні бізнес-тури, заходи, присвячені різним подіям)).

За результатами 2019 року туристичним агентством «Соната» було надано туристичних послуг більше ніж 10000 клієнтам в Україні. Якісний рівень сервісу й безпека клієнтів фірми – це заслуга як професійної команди співробітників, так і надійних партнерів у багатьох країнах світу.

В Україні з туристичним агентством працюють понад 1500 партнерів (транспортних компаній, готелів, санаторіїв, пансіонатів, тощо). За роки завзятої то наполегливої праці туристичне агентство «Соната» спромоглася закріпитися на основних ринках і стати лідером у таких масових напрямках відпочинку українців, як Туреччина, Єгипет, Кіпр, Таїланд, Туніс та ін.

Головним завданням компанії є надання своїм клієнтам послуг високої якості. За майже 10 років стабільної роботи агенція обслужила понад 50000 клієнтів. Туристичне агентство постійно збільшує асортимент послуг та кількість постійних і корпоративних клієнтів.

Так, під час дослідження (з 08 по 19 лютого 2021 року), агенцією було укладено 42 договори з клієнтами на туристичне обслуговування. Кількість відпочиваючих за цей час склало 169 чоловік.

Проаналізувавши ці договори, можна зробити висновок, що найбільшою популярністю у жителів міста Покровськ, як це часто буває, є пляжний і культурно-пізнавальний туризм. Однак, не меншим попитом користуються й інші види туризму (рис.2.8.).

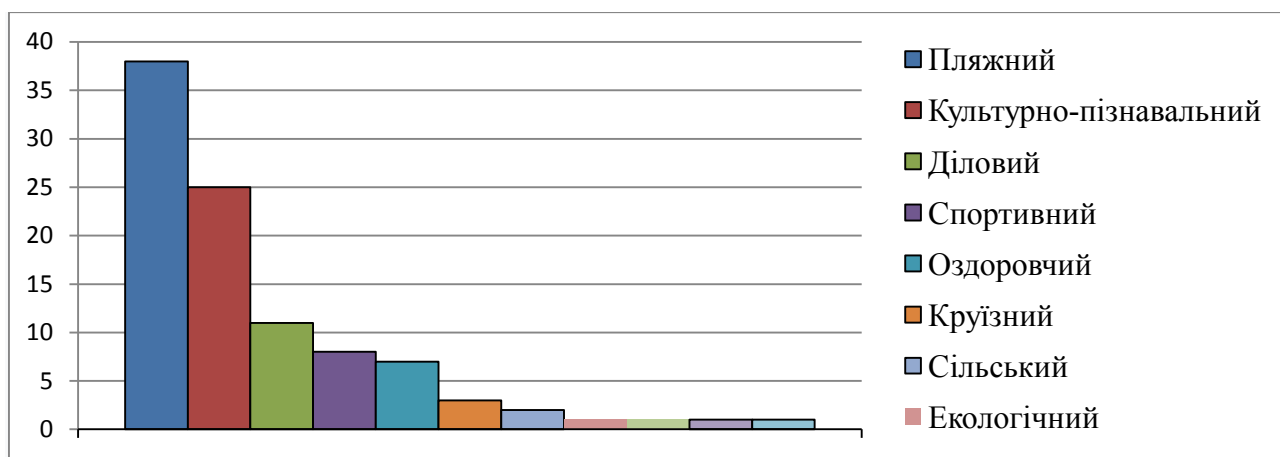

Рис.2.8. Розподіл попиту туристів за типами туризму в ТА «Соната», %

Основними напрямками, що користувалися найбільшою популярністю під час дослідження є:

всередині країни: Львів, Карпати, Трускавець, Моршин та Миргород;
міжнародні: Туреччина, Єгипет.

В основному метою поїздок клієнтів є огляд визначних пам'яток, відвідування магазинів, спортивних, рекреаційних й культурних заходів та участь в них, відпочинок в горах. Решта виїжджають на курорти та в санаторії.

Віковий склад клієнтів різний: приходять як молоді, так і люди похилого віку. Однак, аналізуючи туристів за віковою категорією потрібно відзначити, що людей віком від 25 до 45 років значно більше, ніж людей старшого віку або дітей. Найчастіше вони відправляються сім'ями, ніж подорожують поодиночі.

Розглядаючи туристів за статевою ознакою, клієнтами фірми найчастіше стають жінки – близько 60%, ніж чоловіки, які складають 40%. Однак потрібно зазначити, що діяльність фірми є в основному сезонною, так як туристичний потік в зимовий час практично дорівнює нулю. Можна виділити кілька часових періодів, коли туристи із міста Покровськ вважають за краще проводити відпочинок за кордоном: це два літніх місяці – липень та серпень, особливо серпень – найбільший пік, осінні шкільні канікули, Новий рік й зимові шкільні канікули, свято 8 Березня, весняні шкільні канікули та Першотравневі свята. Також зауважимо, що з початком пандемії COVID-19 загальна кількість

продажів путівок ТА «Соната» значно зменшилась порівняно з попередніми роками.

В турагентстві «Соната» менеджери відіграють певні ролі та виконують різні функції. Незалежно від того, скільки є рівнів управління, менеджерів традиційно поділяють на три категорії. На рис.2.9. зображено відповідність між цими рівнями та концепцією рівнів управління в турагентстві «Соната».

Рис.2.9. Організаційна структура ТА «Соната»

Розглянувши організаційну структуру, можна зробити висновок, що лінійна структура, створена в туристичному агентстві має свої переваги та недоліки.

Нині в турагентстві наявна лінійна організаційна структура, яка вже багато років функціонує на підприємстві. Перехід до лінійно-функціональної структури управління дозволить зрости ефективності функціонування кожного підрозділу та турагентству у цілому та зменшити навантаження на директора. В наступному підпункті проведемо стратегічний аналіз діяльності ТА «Соната».

2.3. Аналіз діяльності ТА «Соната»

Для того, щоб залишатися рентабельним у довгостроковому періоді підприємство туристичної сфери повинно постійно посилювати свою

конкурентну позицію, а для цього йому варто безперервно розширювати власні конкурентні переваги, тим самим забезпечуючи високий рівень конкурентоспроможності.

Щоб виділити ті фактори, що гальмують розвиток підприємства та визначити напрямки подальшого розвитку необхідно проаналізувати його діяльність. Для цього буде використано дані із звіту про туристичну діяльність (форма № 1- туризм (річна)) (Додаток В), податкової декларації платника єдиного податку фізичної особи-підприємця (Додаток Г) та податкового розрахунку сум доходу, нарахованого на користь фізичних осіб (Додаток Д).

Спочатку проаналізуємо показники виконання експлуатаційної програми турагентства «Соната» за три останніх роки (табл.2.4).

Згідно даних таблиці бачимо, що підприємство мало однаковий рівень рентабельності впродовж 2018-2019 років. В 2020 році рентабельність знизилась на 23,8%. Але це сталося не через погану роботи компанії, а через введення в Україні та в світі карантину з метою запобігання поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19 в 2020 році. І хоча турагентство почало активно пропонувати внутрішній туризм (зростання на 123,7% відносно 2019 року), прибутковість знизилась на 69,9% з 2447,8 тис.грн. у 2019 році до 737,8 тис.грн – у 2020 році. Це виникло у зв'язку із значним зниженням громадян, які брали тури за кордон (показник знизився на 90,2%) та значним подорожчанням турів.

Таблиця 2.4

Динаміка основних показників туристичної діяльності
турагентства «Соната»

Показники	Од. виміру	Роки			Відхилення, +/-		Темп росту %	
		2018	2019	2020	2019 до 2018	2020 до 2019	2019/ 2018	2020/ 2019
Реалізовано туристичних путівок – усього	одиниць	283	264	93	-19	-171	93,3	35,2
безпосередньо населенню, з них	одиниць	283	264	93	-19	-171	93,3	35,2

Продовження табл.2.4

громадянам України для подорожі в межах України	одиниць	102	59	73	-43	14	57,8	123,7
громадянам України для подорожі за кордон	одиниць	179	205	20	26	-185	114,5	9,8
з них по країнах СНД	одиниць	10	1	4	-9	3	10,0	400,0
іноземцям для подорожі в межах України	одиниць	2	-	-	-2	0	0	0
з них громадянам країн СНД	одиниць	2	-	-	-2	0	0	0
Кількість обслугованих туристів громадян України (вибуття), усього осіб	осіб	1541	1330	217	-211	-1113	86,3	16,3
у тому числі подорожуючих у межах території України	осіб	783	320	153	-463	-167	40,9	47,8
подорожуючих за кордоном	осіб	758	1010	64	252	-946	133,2	6,3
Кількість обслугованих туристів громадян інших країн (прибуття), усього осіб	осіб	5	-	-	-5	0	0	0
Дохід від надання туристичних послуг	тис. грн.	2415,10	2904,00	1150,1	488,9	-1753,9	120,2	39,6
Витрати, зроблені суб'єктом туристичної діяльності на надання туристичних послуг	тис. грн.	392,1	456,2	412,3	64,1	43,9	116,3	90,4
Фінансовий результат від звичайної діяльності	тис. грн.	2023,0	2447,8	737,8	424,8	-1710,0	121,0	30,1
Загальний рівень рентабельності	%	0,84	0,84	0,64	0	0,20	100,0	76,2

Таким чином, проаналізувавши показники виконання експлуатаційної програми турагентства «Соната» можна дійти висновку, що підприємство здійснює господарську діяльність успішно. Навіть в 2020 році, коли туризм в усьому світі зазнав значних збитків, турагентство мало прибуток.

Але, якщо не брати до уваги 2020 рік, можна побачити, що підприємство не нарощувало рентабельність впродовж 2018-2019 років. А тому підприємство повинно передбачити ряд конкретних заходів щодо вдосконалення системи управління, зміцнення його матеріальної й кадрової бази, розширення міжнародного співробітництва в туризмі, проведення ефективної інноваційної

діяльності, розвиток пріоритетних видів туризму, таких як внутрішній та іноземний, спортивно-оздоровчий й екскурсійний, дитячий й молодіжний, зелений тощо.

Для аналізу товарообігу турагентства використаємо дані із табл. 2.4. Враховуючи те, що дохід від надання туристичних послуг в 2019 році збільшився по зрівнянню з 2018 роком на 20%, заплануємо дохід в 2020 році на 20% більше, аніж в попередньому та складемо таблицю (табл.2.5).

Таблиця 2.5

Виконання плану товарообігу турагентства «Соната»

Показник	Фактично за 2019 рік		2020 рік					Відхилення				У % до 2019 року
	сума, тис.грн.	питома вага, %	План		Факт		% виконання плану	від плану		від 2019 року		
			сума, тис.грн.	питома вага, %	сума	питома вага, %		у сумі, тис.грн.	щодо питомої ваги, %	у сумі, тис.грн.	щодо питомої ваги, %	
Реалізація власних турпродуктів	242	8,3	290	8,3	87	7,6	30,0	-203	-0,7	-155	-	35,9
Продаж турпродуктів туроператора	2662	91,7	3195	91,7	1063	92,4	33,3	-2132	0,7	-1599	-	39,9
Загальний дохід від надання туристичних послуг	2904	100	3485	100	1150	100	33,0	-2335	-	-1754	-	39,6

Як видно з таблиці, планове завдання у цілому по туристичній агенції не було виконане на 2335 тис. грн., або на 67%. У порівнянні з 2019 роком, в звітному році товарообіг зменшився на 1754 тис. грн., або на 60,4%. Це свідчить про те, що туристичне агентство не виконало планове завдання та мало від'ємне значення темпів росту товарообігу.

Якщо аналізувати виконання плану та динаміку продажу турпродуктів туроператора та власних турпродуктів, можна зробити висновок, що покупний турпродукт не впливає на динаміку росту реалізації власного турпродукту.

Слід відмітити, що невиконання плану реалізації турпродуктів по тій чи іншій товарній групі, може свідчити про незадовільний стан торгівлі цими турпродуктами, який виник завдяки незначному асортименту, невідповідності турпродуктів попиту покупців та карантину, який було введено в країні.

Для виміру ефективності використання матеріальних ресурсів в турагентстві «Соната» використаємо систему показників та проаналізуємо динаміку рівня використання матеріальних ресурсів підприємства у табл.2.6.

Як свідчать дані із табл. 2.6, спостерігається негативна тенденція у зміні показників. Так, прибуток на 1 грн. матеріальних витрат зменшився на 3,6 грн. в 2020 році по зрівнянню з 2019 роком і склав 1,8 грн. Матеріаловіддача теж погіршилась на 3,6 грн. в 2020 році відносно 2019 року. Відповідно зросла матеріаломісткість на 0,201 грн. і дорівнює у звітному році 2,8грн. Проведений аналіз питомої ваги матеріальних витрат в операційних витратах дає підстави стверджувати, що основну частку упродовж 2018-2020 роках склали матеріальні витрати (67,4-77,8%).

Таблиця 2.6

Аналіз показників ефективності використання матеріальних ресурсів
турагентства «Соната»

№	Показники	Роки			Зміна (+,-) 2019 к 2018 / 2020 к 2019	Економічний зміст
		2018	2019	2020		
Узагальнюючі показники						
1.	Прибуток на 1 грн. матеріальних витрат, грн.	2023,0 / 392,1 = 5,2	2447,8 / 456,2 = 5,4	737,8 / 412,3 = 1,8	0,2 / -3,6	Характеризує ефективність використання матеріальних витрат за прибутком

Продовження табл.2.6

2.	Матеріаловіддача, грн.	$2415,1 / 392,1 = 6,2$	$2904,0 / 456,2 = 6,4$	$1150,1 / 412,3 = 2,8$	$0,2 / -3,6$	Характеризує віддачу матеріальних витрат — вартість реалізованої продукції з кожної гривні спожитих матеріальних ресурсів
3.	Матеріаломісткість, грн.	$392,1 / 2415,1 = 0,162$	$456,2 / 2904,0 = 0,157$	$412,3 / 1150,1 = 0,358$	$-0,005 / 0,201$	Характеризує рівень матеріальних витрат, що припадає на 1 гривню реалізованої продукції
4.	Питома вага матеріальних витрат у операційних витратах, %	67,4	71,2	77,8	3,8 / 6,6	Характеризує структуру операційних витрат
Часткові показники						
5.	Паливомісткість, грн.	$4,9 / 2415,1 = 0,002$	$8,7 / 2904,0 = 0,003$	$5,3 / 1150,1 = 0,005$	$0,001 / 0,002$	Характеризує рівень витрат на паливо, що припадає на 1 гривню реалізованої продукції
6.	Енергомісткість, грн.	$2,7 / 2415,1 = 0,001$	$4,3 / 2904,0 = 0,001$	$2,1 / 1150,1 = 0,002$	$0 / 0,001$	Характеризує рівень витрат на електроенергію, що припадає на 1 гривню реалізованої продукції

Основні фонди в наданні послуг туристичного посередництва – це технічне оснащення туристичного агентства та різноманітні системи бронювання, які дають змогу комплексно обслуговувати туристів завдяки організації

туристичних заходів та сприяють контактуванню з клієнтами, які самостійно планують свій відпочинок.

Матеріально-технічна база турагентства «Соната» має все необхідне для ведення своєї діяльності. Розрахуємо показники стану та ефективності використання основних засобів для турагентства «Соната» за 2018-2020 роки (табл.2.7).

Таблиця 2.7.

Аналіз стану та ефективності використання основних фондів ТА «Соната»

Показник	2018 р.	2019 р.	2020 р.	Абсолютне відхилення (+, -)	
				2020р. від 2019р.	2020р. від 2018р.
1. Наявність основних фондів на початок року, тис. грн.	802	812	830	10	28
2. Надійшло за рік, тис. грн.	11	23	1	-22	-10
3. Вибуло за рік, тис. грн.	1	5	2	-3	4
4. Наявність основних фондів на кінець року	812	830	829	-1	17
5. Дохід від надання туристичних послуг	2415,10	2904,00	1150,1	-1753,9	-1265,0
6. Фінансовий результат від звичайної діяльності	2023,0	2447,8	737,8	-1710	-1285,2
7. Фондомісткість	0,34	0,29	0,72	0,43	0,38
8. Коефіцієнт зносу ОФ	0,48	0,48	0,53	0,04	0,05
9. Коефіцієнт придатності ОФ	0,52	0,52	0,47	-0,04	-0,05
10. Коефіцієнт оновлення ОФ	0,01	0,03	0,0	-0,03	-0,01
11. Коефіцієнт вибуття ОФ	0,0	0,01	0,0	-0,01	0,0
12. Коефіцієнт приросту ОФ	0,01	0,02	0,0	-0,02	-0,01
13. Фондовіддача	2,97	3,5	13,87	10,37	10,9
14. Рентабельність ОФ	249,1	294,9	89,0	-205,9	-160,1

Із табл.2.7 бачимо, що в турагентстві за 2018-2020 роки спостерігається зростання основних фондів на 17 тис. грн., але немає тенденції щодо їх надходження. Тобто за досліджуваний період надходження зменшились в 11 раз.

Негативним явищем в діяльності турагентства є те, що коефіцієнт зносу коливається на рівні 50%, тому можна зробити висновок, що основні фонди є застарілими і потребують оновлення та модернізації. В результаті цього

придатними до використання на кінець 2020 року є тільки 47% вартості всіх основних фондів турагентства.

Коефіцієнт оновлення за досліджений період є дуже низьким та за звітний рік тільки знизився до мінусових показників.

Рентабельність основних фондів за валовим прибутком є досить великою і коливається в межах 89-294,9%. Але в 2020 році рентабельність знизилась на 160,1% у зрівнянні з 2018 роком, а це майже в три рази.

Позитивним явищем є зростання фондівддачі, що свідчить про інтенсивність розвитку туристичного підприємства за рахунок впровадження продуктивнішого обладнання, нових форм організації праці, раціонального використання основних засобів.

Окрім збільшення об'єму реалізованих послуг, підвищення фондівддачі може бути досягнуто завдяки відносно невисокій питомій вазі основних фондів, високому технічному рівню основних фондів.

Проаналізуємо показники руху робочої сили в турагентстві «Соната» (табл. 2.8).

Як видно з табл.2.8, в турагентстві за 3 роки середньооблікова кількість працівників не зазнала змін. При цьому прийнято в 2020 році працівників на 75% менш аніж в 2018 році, але й звільнених в 2020 році менш на 66,7% по співвідношенню із 2018 роком. Крім того, вперше за 3 роки звільнення працівників було внаслідок скорочення штату, що вказує на зменшення обсягів роботи, що негативно впливає на показники прибутковості турагентства.

Таблиця 2.8

Показники руху робочої сили ТА «Соната»

Показник	Роки			Зміна 2020р. до 2018р.	
	2018	2019	2020	абсолютна (+,-)	%
1. Середньооблікова чисельність працівників, осіб	3	3	3	0	100
2. Прийнято на роботу нових протягом року, осіб	4	1	1	-3	25
3. Вибуло працівників, усього (осіб)	3	2	1	-2	33,3
з причини скорочення штатів	0	0	1	1	-

Продовження табл.2.8

за власним бажанням	3	2	0	-3	-
4. Коефіцієнт обороту:					
- з прийому	0,57	0,33	0,33	-0,24	57,9
- зі звільнення	0,43	0,67	0,67	0,24	15,6
5. Коефіцієнт плинності кадрів, %	42,9	66,7	33,3	-9,6	77,6
6. Коефіцієнт загального обороту кадрів	1	1	0,67	-0,33	67
7. Коефіцієнт співвідношення прийнятих і звільнених працівників	1,3	0,5	1	-0,3	76,9

Але традиційно рух персоналу оцінюється коефіцієнтом плинності персоналу, який є індикатором зовнішнього руху персоналу, показуючи співвідношення між чисельністю звільнених до середньооблікової чисельності працівників. Коефіцієнт плинності в агентстві зменшився за три роки з 42,9% до 33,3%. Зменшення динаміки зовнішнього руху вказує на ефективне управління внутрішнім рухом персоналу, адже постійний колектив працює більш злагоджено, має певний досвід, а тобто приносить підприємству додатковий дохід.

Системи оплати праці в турагентстві для менеджерів – погодинно-преміальна. Вона передбачає оплату певної кількості відпрацьованого часу з наданням преміальних виплат у відсотках до тарифної ставки. Система преміювання застосовується для того, щоб найбільш справедливо оцінити працю та стимулювати підвищення ефективності, якості і продуктивність праці.

Для керівника та бухгалтера використовується система посадових окладів. Тобто вони отримують абсолютну величину зарплати, встановленої у відповідності до займаної посади згідно штатного розкладу.

Визначимо динаміку обсягу фонду оплати праці в цілому та його окремих складових частин (фонд основної заробітної плати, інші заохочувальні виплати) (табл. 2.9).

Як свідчать дані табл.2.9, в турагентстві протягом трьох останніх років стабільно зростає середня заробітна плата. Найбільші темпи зростання спостерігались у 2019 році, коли ланцюгова динаміка складала 138,1%.

Таблиця 2.9

Динаміка заробітної плати в турагентстві «Соната» за 2018-2020 роки

Показник	2018	2019	2020	Зміна 2020р. до 2018р.	
				+/-	%
Заробітна плата, грн, в тому числі	296640	409560	402000	105360	135,5
керівник	120000	168000	168000	48000	140
бухгалтер	78000	104400	123600	45600	158,5
менеджер	98640	137160	110400	11760	111,9
Середня зарплата за місяць, грн./осіб, в тому числі:	8240	11376,67	11166,67	2927,67	135,5
основна заробітна плата	6740	7046,67	10466,67	3726,67	155,3
премії	1500	4330	700	-800	46,7
Ланцюгова динаміка середньої зарплати, %	-	138,1	98,2	-	-
Базисна динаміка, %	100	138,1	135,5	-	-

Найменші темпи зростання спостерігались у кризовому 2020 році – 98,2%, проте слід зауважити, що, незважаючи на кризу, динаміка показника все ж лишалась позитивною. Також порівняно з 2018 роком, який обрано як базисний, за 3 роки середня заробітна плата зросла на 135,5% за рахунок росту основної заробітної плати. А премії, навпаки, знизилась більш ніж в 2 рази внаслідок карантину в 2020 році і низької кількості продажу турпродуктів.

Отже, проаналізувавши показники руху працівників та динаміку фонду оплати праці та середньомісячної заробітної плати турагентство «Соната» можна вважати успішним прикладом щодо оплати праці та організації роботи з персоналом.

Проаналізуємо динаміку доходів та витрат туристичного агентства «Соната» за три роки (табл.2.10).

Із табл. 2.10 бачимо, що, якщо в 2019 році дохід збільшився на 120,2%, то в кризовому 2020 році він знизився на 1753,9 тис. грн., тобто на 60,4%. Разом з тим витрати також зросли на 16,3 відсотка в 2019 році відносно базового року, та знизилась на 9,6% в 2020 році. Найбільших змін зазнали адміністративні

витрати, тоді як інші операційні витрати дійшли до нуля. А витрати на збут впродовж трьох років стабільно знижувались на 35%.

Таблиця 2.10

Аналіз динаміки доходів та витрат турагентства «Соната», тис. грн.

Показники	Значення, тис. грн			Абсолютне відхилення		Відносне відхилення, %	
	2018	2019	2020	2019/2018	2020/2019	2019/2018	2020/2019
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2415,10	2904,00	1150,1	488,9	-1753,9	120,2	39,6
Єдиний податок (5%)	120,8	145,2	57,5	24,4	-87,7	120,2	39,6
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2294,3	2758,8	1092,6	464,5	-1666,2	120,2	39,6
Витрати, зроблені суб'єктом туристичної діяльності на надання туристичних послуг, в тому числі	392,1	456,2	412,3	64,1	43,9	116,3	90,4
Адміністративні витрати	296,6	409,6	402,0	113	-7,6	138,1	98,1
Витрати на збут	85,0	29,4	10,3	-55,6	-19,1	-34,6	-35,0
Інші операційні витрати	10,5	17,2	-	6,7	-17,2	163,8	-
Чистий прибуток	1902,2	2302,6	680,3	400,4	-1622,3	121,0	29,5
Рентабельність	0,79	0,79	0,59	-	-0,2	1	74,7

Але попри те, що витрати туристичного агентства «Соната» знизились, внаслідок пандемії коронавірусу COVID-19 та запровадженими обмеженнями на пересування в межах країни та за її кордонами, прибуток підприємства знизився в 2020 році на 70,5% відносно 2019 року, а рентабельність знизилась на 25,3%.

Станом на сьогодні Україна значно відстає у впровадженні заходів підтримки туристичного сектора, що ставить під серйозну загрозу конкурентоспроможність галузі на глобальному ринку протягом прогнозованого відновлення у 2021 році. Тому туристичній агенції «Соната» потрібно в подальшому планувати свій прибуток. Розробці плану по прибутку повинні передувати розрахунки планових сум валового доходу та витрат обігу, інших доходів і витрат підприємства, які обґрунтують потреби туристичного агентства у фінансових ресурсах, що утворюються за рахунок чистого прибутку. Адже

розрахунок оптимального розміру планової суми прибутку – це найважливіший елемент не тільки планування, але і управління підприємницькою діяльністю туристичного агентства.

Сьогодні в умовах постійного посилення конкуренції суб'єкта туристичної діяльності треба навчитися враховувати не тільки власні фінансові інтереси, а й інтереси покупця, щоб утримати його і зберегти свою частку на ринку. А це може бути досягнуто тільки при дотриманні заздалегідь розробленої цінової і маркетингової політики, використовуючи всі сучасні напрацювання.

Для аналізу переваг і недоліків діяльності підприємства використаємо метод SWOT-аналізу, який полегшує зіставлення зовнішніх загроз і можливостей із внутрішніми слабкими та сильними сторонами підприємства (табл.2.11).

Для цього побудуємо стратегії поведінки фірми на основі систематичного зіставлення заздалегідь створених списків зовнішніх факторів із слабкими та сильними сторонами.

Таблиця 2.11

SWOT-аналіз ТА «Соната»

Можливості:	Загрози:
1. Розширення асортименту послуг, що надаються 2. Перспектива виходу на ринок розважального туризму 3. Перспектива виходу на ринок бізнес-туризму (семінари, конференції) 4. Після проведеної реконструкції має бути сприятливе поєднання позитивного іміджу, високої категорійності при низькому рівні цін 5. Підвищення рівня кваліфікації всього персоналу 6. Заохочення постійних клієнтів гнучкою ціновою політикою, наданням додаткових послуг, націлене на налагодження і розвиток взаємини з клієнтом	1. Невідповідність статусу і рівня надаваного сервісу, що може спричинити за собою негативну реакцію з боку клієнта. 2. Можливість приходу на ринок конкурентоспроможних компаній, активізація існуючих конкурентів 3. Макроекономічні показники діяльності держави, здатні несприятливо вплинути на діяльність туристського підприємства. 4. Політичні фактори (митні та прикордонні формальності, світовий карантин, військові дії, тощо) здатні несприятливо вплинути на діяльність туристського підприємства. 5. Негативні наслідки пандемії коронавірусу 6. Збільшення рівня конкуренції

Продовження табл. 2.11

	7.значні обмеження внутрішніх та зовнішніх туристичних поїздок в умовах пандемії 8. Закриття кордонів та обмежений в'їзд туристів в деякі країни та регіони
Сильні сторони: 1. Місце розташування (майже центр міста) 2. Розвинута інфраструктура 3. Довгий термін роботи у сфері туристського бізнесу 4. Турбота про охорону життя та майно клієнтів 5. Широкий перелік послуг, що надаються 6. Індивідуальний підхід до клієнтів (максимальне задоволення потреб, запитів і потреб клієнта, наприклад, привітання з Днем народження) 7. Гнучка цінова політика 8. Залучення туристів на week-end («пакети» зі знижками) 9. Скоординована робота з усіма службами 10. Можливість визначення дохідних індивідуальних і групових туристів 11. Можливість сегментування клієнтів по інтересах тощо.	Слабкі сторони діяльності: 1. Нестача інформації з приводу стратегічних напрямків розвитку турфірми 2. Відсутність підвищення рівня кваліфікації персоналу 3. Залежність завантаження від сезонів року 4. Громіздка форма типового туристського договору (думка вибагливих клієнтів) 5. Відсутність проведення постійних маркетингових досліджень 6. Відсутність e-marketing плану і штатної одиниці — Інтернет-маркетолога 7. Ціни вище середнього рівня 8. Більший відсоток припадає на індивідуального клієнта

Визначені вище в таблиці сильні й слабкі сторони, можливості та загрози ТА «Соната» дозволяють сформувати наступну матрицю SWOT-аналізу (табл.2.12).

Таблиця 2.12

Матриця SWOT-аналізу

	Сильні сторони	Слабкі сторони
Можливості	18	16
Загрози	19	16

Таким чином, на підставі SWOT-аналізу можна говорити про те, що здійснювана туристичним агентством «Соната» діяльність може бути в цілому оцінена позитивно. Агенція має ряд сильних сторін, які керівництву необхідно використати на зниження негативного впливу потенційних загроз.

Визначимо основні цілі туристичного агентства «Соната»:

забезпечення великою кількістю турів.

участь в розробці і просування нових турпродуктів.

просування на ринок комплексу додаткових послуг.

Для реалізації зазначених цілей ставляться такі завдання: забезпечення великою кількістю турів; зовнішній маркетинг; внутрішній маркетинг; public relation; організація туристично-екскурсійного обслуговування, конференцій і семінарів.

Для того, щоб успішно функціонувати в довгостроковій перспективі, агентство повинно вміти передбачати, які труднощі можуть виникнути на його шляху в майбутньому, і те, які нові можливості можуть відкритися для нього. Матриця SWOT-аналізу діяльності турагентства «Соната» допомогла встановити зв'язок між силою і слабкістю, які притаманні підприємству, зовнішніми загрозами і можливостями.

Пандемія коронавірусу COVID-19 стала для туристичної галузі найсерйознішим викликом за весь час її існування. Нинішня криза виявила давні структурні слабкості в економіці туризму (це фрагментований сектор, представлений в основному малим і середнім бізнесом, надмірно залежний від сезонності), а також прогалини в готовності урядів і бізнесу оперативно реагувати на нові виклики і зміни. Пандемія COVID-19 продемонструвала, що країни можуть швидко адаптуватися і повинні краще підготуватися до майбутнього. Хто виявиться більш привабливим за інших, коли ситуація повністю нормалізується? Той, у кого будуть вигідні пропозиції та краща інфраструктура, в тому числі цифрова. За останні місяці люди по всьому світу звикли до нового рівня цифрового комфорту. Їх вимоги зросли. Щоб бути конкурентними, треба адаптуватися. Важливо розвивати і підтримувати технологічні проекти в туристичної галузі. Не зважаючи на потужне падіння галузі, COVID-19 виявився несподіваним каталізатором інновацій та інтеграції нових технологій в галузь. Прискорення цифрового порядку денного є одним з позитивних результатів цієї кризи поряд з розвитком нових бізнес-моделей, що втілюють цілі сталого розвитку, впровадженням екологічного туризму,

залученням в сектор різних соціальних верств населення, а також еволюцією попиту і переосмисленням ролі безпеки і здоров'я.

Внутрішній туризм – одна з головних тенденцій XXI ст. Викликані пандемією обмеження на міжнародні поїздки формують колосальний відкладений попит. Тому в наступному розділі буде запропоновано тур саме в межах України під назвою «ДВІЖОК-ТУР».

Висновок до розділу 2

Проаналізувавши розвиток дитячого туризму в Україні можна зробити наступні висновки:

1. Діти зазвичай розглядаються як недосвідчені або некомпетентні респонденти. Однак проведений аналіз спростував ці припущення. Результати показали, що дітям подобається бути фізично активними, мати свободу і безпеку, щоб грати та заводити нових друзів самостійно. І навпаки, діти не люблять погану погоду і черги в пробках, ресторанах і атракціонах. Дитячий туризм являє собою час, проведений з родиною, і пропонує відволіктися від повсякденної рутини й навколишнього середовища. При цьому важливо створювати святкові умови для дітей.

Було з'ясовано, що існує фізична й емоційна близькість туристичного досвіду в залежності від віку. Крім того, діти також уявляють собою цінне джерело доходу для туристичних організацій, як дітей в сьогоденні, так і дорослих в майбутньому. У свою чергу, цей аналіз дозволив нам зрозуміти, що життєвий досвід дітей можна досліджувати з різних точок зору, включаючи втілення, буденність, мобільність, соціальність і спілкування, а також орієнтовані на менеджмент концепції в маркетингу і специфічну поведінку споживачів.

2. Індустрія туризму схожа на інші галузі, оскільки в ній є великі національні мережі, невеликі домашні підприємства, консолідатори в Інтернеті тощо. Досліджуване туристичне агентство давно існує на ринку і має франшизу

від одного з найбільших туроператорів «Соната Тревел». Методи комунікації турагентства включають пряму поштову розсилку, рекламу в журналах, особистий продаж і наявність сайту в Інтернеті. Хоча основний цільовий ринок в турагентстві визначено, завжди з'являються нові можливості для обслуговування додаткових сегментів. Маркетингова стратегія турагентства полягає в розвитку довгострокових відносин з клієнтами, тому його працівники ведуть базу даних, з якої отримують важливу демографічну і психографічну інформацію. У міру того, як бізнес стає прибутковим, турагентство реалізовує плани по розширенню. Зараз практично немає обмежень на кількість і різноманітність поїздок, які може надати турагентство «Соната». Поїздки можуть проводитися на всіх континентах і в більшості країн. Мета полягає в тому, щоб зробити турагентство «Соната» міжнародним постачальником першокласних пригодницьких подорожей.

3. Зробивши стратегічний аналіз турагентства «Соната», можна зробити висновок, що основна конкуренція зосереджена саме в рамках самої галузі між суб'єктами туристичної діяльності. Конкурентне суперництво зорієнтовано на різні цільові функції з використанням тактик, заснованих на ціновій та неціновій конкуренціях: професійні консультанти, високий сервіс та якість обслуговування, отримання прав на обслуговування VIP-клієнтів, утримання монополії на окремі туристичні продукти тощо.

РОЗДІЛ 3

ОБҐРУНТУВАННЯ ТА РОЗРОБКА НОВОГО ДИТЯЧОГО ТУРУ

3.1. Створення нового дитячого туристичного маршруту для ТА «Соната»

У попередніх двох розділах було досліджено теоретичне поняття дитячого туризму, його види, основи культурно-дозвіллевих заходів, а також було зроблено аналіз особливостей розвитку дитячого туризму в Україні та проаналізовано діяльність ТА «Соната». Зробивши висновок, що дитячому туризму приділяється дуже мало уваги, можна запропонувати можливе вирішення даної проблеми.

Тому в цьому розділі буде розроблено новий туристичний маршрут для дітей на внутрішньому ринку країни в межах Київської області.

Поява і розвиток сучасних технологій привело не тільки до економії енергії людини, але також і до повної зміни способу життя. Тому люди зіткнулися зі стресами, явищами гіпокінезії і ожиріння. На жаль, діти теж не позбавлені всіх цих змін. Якщо раніше вони росли, насолоджуючись парками і природою, то сьогодні вони все більше часу проводять вдома перед телевізором або комп'ютером.

Дорослі часто забувають, що основна потреба, яку діти хочуть задовольнити – це ігри, а також різноманітні рухи, що дозволяють правильно рости і розвиватися нашим дітям.

Згідно Д. Мітичу «відпочинок в широкому сенсі слова означає дії, спрямовані на відновлення, ігри, веселощі, радість, дозвілля» [11]. Тому необхідно застосовувати отримані знання і досвід в різних спортивних і розважальних заходах, а також аналіз фізичної активності дітей під час відпочинку.

Діти, які активно проводять відпустку в спортивно-оздоровчих таборах, мають здатність виконувати різноманітні дії різного характеру. Для їх реалізації

важливу роль відіграють добре організовані заняття з різним реквізитом і професійними аніматорами.

Головне, чому буде приділено увагу у новому дитячому турі – це комплекс факторів, які є сприятливими для дітей: оздоровчі, розважальні та пізнавальні.

Для дітей в Україні є все: казкові аквапарки і атракціони, музеї і тематичні курси для всіх видів спорту, театральні та музичні клуби. І справа в тому, що всі ці радості в повній мірі стосуються не тільки місцевого молодого покоління, а й усіх маленьких туристів, які приїжджають до країни.

До уваги ТА «Соната» пропонується новий дитячий тур із назвою «ДВІЖОК-ТУР», котрий зможе задовольнити потреби дітей будь-якого віку під час шкільних канікул. Тур буде являти собою п'ятиденну пригоду з метою отримання позитивних емоцій від активного відпочинку та знайомства з дивовижними місцями країни. Програма передбачає безліч екскурсій, регулярні спортивні заходи, захоплюючі квести, проведення інтерактивних майстер-класів та навчальних ігор.

Вибір пунктів відвідування у новому дитячому турі пов'язаний, перш за все, з цілями поїздки та наявністю туристських ресурсів та певної туристичної інфраструктури (рис.3.1).

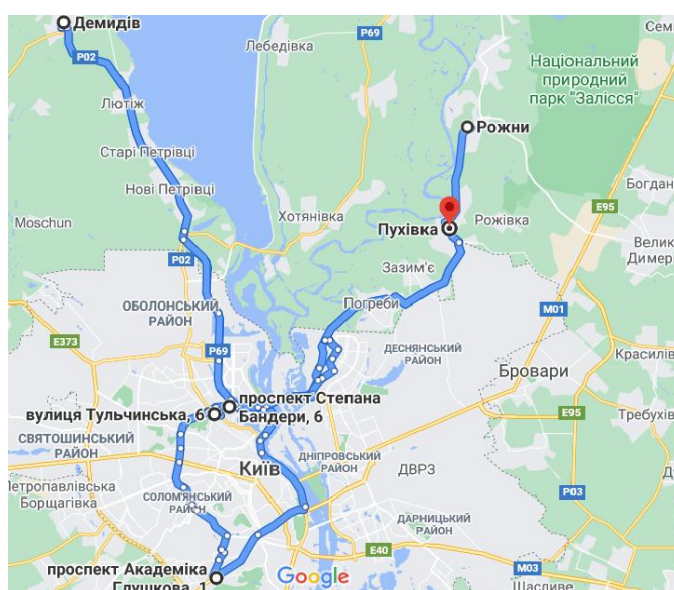

Рис. 3.1. Скріншот пунктів відвідування у програмі дитячого туру «ДВІЖОК-ТУР»

Діти відвідають м. Київ та міста Київської області. Дізнаються як вирощують екзотичні рослини, як створюють журнал, як побудувати міст без цвяхів та багато іншого. Родзинкою поїздки стане день в зоопарку «XII місяців» в поєднанні з купанням в плавальному басейні разом з дельфінами. Протягом усього туру дітям буде надано триразове харчування, а також їх будуть супроводжувати кращі гіді і професійні консультанти, які проведуть екскурсії в пізнавальній та розважальній манері, яка не залишить байдужим жодну дитину.

Маршрут майбутнього туру буде комбінований (рис.3.2.), а програма насиченою (табл.3.3).

Рис.3.2. Маршрут туру

Проживання дітей буде в номерах євростандарту табору активного відпочинку «ДВІЖОК-ТУР», який знаходиться в селі Пухівка Київської області (33 кілометрів від залізничного вокзалу міста Київ) та має велику територію біля хвойного лісу та значну кількість активностей: професійна сцена, басейн, мотузковий парк та безліч спортивних майданчиків. За додаткову плату табір також забезпечує 3-разовим харчуванням.

До уваги потенційних туристів програмою туру, який пропонується ТА «Соната» буде заплановано наступні екскурсії:

1) Екскурсія в оранжерею екзотичних рослин поблизу Києва «Бананова ферма».

Неподалеку від Києва знаходиться приватна оранжерея, де за допомогою сучасних технологій цілий рік підтримується клімат, близький до субтропічного.

Тут ростуть, цвітуть і плодоносять рослини-екзоти: кавові, лимонні, мандаринові, фінікові і інші дерева. Крім того можна побачити цілий гай бананових пальм, плоди яких – банани «бейбі».

Під час екскурсії в оранжерею у гостей є можливість не тільки помилуватися екзотичними рослинами, але й поласувати ними.

2) Центр сімейного дозвілля «Телепорт 360» – це нове і унікальне місце Києва, де можна вчитися з інтересом і розважатися з користю.

Сферичний кінотеатр нової реальності «Телепорт 360» пропонує своїм відвідувачам відмінну якість стаціонарного планетарію, із застосуванням новітніх проекційних і цифрових технологій. Відео високої роздільної здатності буквально охоплює глядачів на 360 градусів, створюючи ефект повного занурення в картинку. Комфортний зал, об'ємний звук, гладкий екран діаметром 11 метрів.

Кожен сезон «Телепорт 360» пропонує цікаву екскурсійну програму для групи дітей. Вона складається з цікавого квесту і перегляду пізнавального мультфільму.

Спочатку дітям надається можливість проявити кмітливість і винахідливість, проходячи разом складну, але цікаву місію. Потім їх чекають враження від «ефекту присутності» при перегляді мультфільму.

На завершення програми для зголоднілих учасників пропонується відвідування кафе «TELEPORT360» – затишного місця з смачною кавою та чаєм, пирогами і корисними солодощами.

3) Екскурсія до редакції дитячого міжнародного журналу «Пізнайко».

Під час інтерактивної екскурсії до редакції юні гості редакції в ігровій формі познайомляться з процесом створення журналу, від ідеї і теми до готового продукту. Найперше в групі вибирають Редактора, Письменника, Художника, Дизайнера, Літературного редактора, друкаря, Листоношу. Таким чином, діти отримують уявлення про те, хто саме працює над створенням журналу, і в чому полягають особливості цієї чи іншої професії.

Кожен учасник заходу отримає номер журналу в подарунок та колективне фото в чарівній кімнаті разом з Пізнайком – символом журналу. Після екскурсії буде проведено творчий майстер-клас на вибір: картини з круп, створення оберега, розфарбування гіпсової фігурки Пізнайка, виготовлення святкових листівок в різних техніках.

Поруч з редакцією є кафе, в якому буде організовано харчування дітям і дорослим. Тривалість екскурсії разом з майстер-класом: 2 години. Подача матеріалу екскурсії відповідно до віку дітей.

4) Екскурсія в музей популярної науки і техніки «Експериментаніум» – самий незвичайний музей Києва.

Це не просто музей, а справжній науково розважальний центр, де можна ознайомитись з 250 інтерактивними експонатами, які, на відміну від музейних, не заховані за склом, а доступні для прямого «спілкування» з дітьми.

У юних екскурсантів буде маса можливостей, наприклад: побудувати міст без цвяхів; намалювати візерунки за допомогою маятника; «заблукати» в дзеркальному лабіринті; створити і запустити під стелю хмарку або величезну мильну бульбашку; заглянути всередину організму людини і поставити безліч інших цікавих дослідів. Після завершення програми бажаючі отримують дипломи хіміків, фізиків, механіків тощо. Крім усього іншого, в «Експериментаніуме» можна подивитися фільм в сферичному кінотеатрі й перекусити в кафе.

5) Світ щасливих звірів: екскурсія в зоопарк «XII місяців».

Зоопарк «XII місяців» являє собою заклад цілком європейського типу, яке ні в чому не поступається своїм західним аналогам. Величезна територія, якісні догляд та годування тварин, комфортні просторі вольєри, умови життя в яких максимально наближені до природного середовища.

Сьогодні тут проживає понад 100 видів тварин з усіх куточків землі. Деякі з тварин надзвичайно рідкісні.

Територія зоопарку дуже красива. У центрі знаходиться будівля, схожа на відомий замок Німеччини, де розташований ресторан. Поруч знаходяться дитячі

майданчики, кафе, колиба, відкритий плавальний басейн з дельфінами. Тривалість екскурсії: 1,5 години + вільний час.

Схожі заходи в більшій мірі орієнтовані на дітей, вік яких не молодше 7 років. Максимальний вік хлопчиків і дівчат, яких зацікавлять обрані програми – 12 років. Тому дитячий тур буде саме для дітей вікової категорії від 7 до 12 років.

Слід зауважити, що при виборі пунктів відвідувань впродовж туру було враховано те, що дітям дуже важко і не зовсім цікаво переносити довгі за часом поїздки, тому об'єкти для екскурсій було відібрано з урахуванням близької транспортної доступності та можливості забезпечити різноманітність програми туру.

Визначимо відстань між об'єктами, які планується відвідати та час в дорозі при звичайному транспортному трафіку (табл.3.1).

Таблиця 3.1

Розрахунок відстані та часу між об'єктами відвідувань дитячого туру

«ДВІЖОК-ТУР»

День	Відправлення	Прибуття	Відстань (км)	Час (ч/мін)
1.	Залізничний вокзал м. Київ	ДТ «ДВІЖОК-ТУР» Київська обл., с. Пухівка	33,1	0:58
	ДТ «ДВІЖОК-ТУР» Київська обл., с. Пухівка	Бананова ферма Київська обл., с. Рожни	8,0	0:11
	Бананова ферма Київська обл., с. Рожни	ДТ «ДВІЖОК-ТУР» Київська обл., с. Пухівка	8,0	0:11
2.	ДТ «ДВІЖОК-ТУР» Київська обл., с. Пухівка	ЦСД «Телепорт 360» м.Київ, вул. Академіка Глушкова, 1	38,8	1:08
	ЦСД «Телепорт 360» м. Київ, вул. Академіка Глушкова, 1	ДТ «ДВІЖОК-ТУР» Київська обл., с. Пухівка	38,8	1:08
3.	ДТ «ДВІЖОК-ТУР» Київська обл., с. Пухівка	Редакція журналу «Пізнайко» м. Київ, вул. Тульчинська, 6	30,5	0:54
	Редакція журналу «Пізнайко» м. Київ, вул. Тульчинська, 6	Музей «Експериментаніум» м. Київ, пр.-т С.Бандери, 6д	2,6	0:06
	Музей «Експериментаніум» м.Київ, пр.-т С.Бандери, 6д	ДТ «ДВІЖОК-ТУР» Київська обл., с. Пухівка	26,1	0:39

Продовження табл.3.1

4.	ДТ «ДВІЖОК-ТУР» Київська обл., с. Пухівка	Зоопарк «ХІІ місяців» Київська обл., с. Демидів	55,8	1:06
	Зоопарк «ХІІ місяців» Київська обл., с. Демидів	ДТ «ДВІЖОК-ТУР» Київська обл., с. Пухівка	55,8	1:06
5.	ДТ «ДВІЖОК-ТУР» Київська обл., с. Пухівка	Залізничний вокзал м. Київ	33,1	0:58
РАЗОМ:			330,6	

У табл.3.2. наведено загальну характеристику нового туру з основними показниками.

Таблиця 3.2.

Загальна характеристика туру «ДВІЖОК-ТУР»

Назва туру	«ДВІЖОК-ТУР»
Обрані області України	Київська область
Обрані основні пункти маршруту	с. Пухівка, с. Рожни, м. Київ, с. Демидів
Тип маршруту	Комбінований
Сумарна відстань по маршруту	330,6 км
Вид транспорту	Автобусний
Обрані об'єкти відвідувань	Оранжерея екзотичних рослин «Бананова ферма», Центр сімейного дозвілля «Телепорт 360», музей популярної науки і техніки «Експериментаніум», редакція дитячого міжнародного журналу «Пізнайко», зоопарк «ХІІ місяців» (Екскурсійний супровід до туру наведено в Додатку Ж)

Розглянувши загальні характеристики туру, перейдемо до табл.3.3., із розписаною програмою туру «ДВІЖОК-ТУР» та її програмним забезпеченням.

Таблиця 3.3.

Програма туру «ДВІЖОК-ТУР»

День 1	
11:04	Прибуття до залізничного вокзалу м. Києва
11:30	Посадка в мікроавтобус та відправлення до місця дислокації у с. Пухівка Київської області
12:30	Прибуття до дитячого табору. Розміщення туристів. Вільний час.
13:30	Обід у столовій табору

Продовження табл.3.3

14:30-17:00	Екскурсія до оранжереї екзотичних рослин «Бананова ферма» у с. Рожни Київської області. Вільний час
19:00	Вечеря у столовій таборі
20:00-21:00	Заняття в обраному гуртку або перегляд дитячого фільму у кінотеатрі табору
День 2	
9:00	Сніданок у столовій таборі
10:00	Заняття спортивними іграми, плаванням, відвідування гуртків табору або відпочинок за бажанням туристів
13:30	Обід у столовій таборі
14:30-18:45	Відвідування центру сімейного дозвілля «Телепорт 360» у м. Київ
19:00	Вечеря у столовій таборі
20:00-21:00	Заняття в обраному гуртку або перегляд дитячого фільму у кінотеатрі табору
День 3	
9:00	Сніданок у столовій таборі
10:00	Заняття спортивними іграми, плаванням, відвідування гуртків табору або відпочинок за бажанням туристів
13:30	Обід у столовій таборі
14:30-17:30	Екскурсія до редакції дитячого міжнародного журналу «Пізнайко» у м. Київ
17:40-19:40	Відвідування музею «Експериментаніум» у м. Київ
19:50	Вечеря в кафе музею «Експериментаніум»
21:00	Повернення до табору. Вільний час
День 4	
9:00	Сніданок у столовій таборі
10:00	Заняття спортивними іграми, плаванням, відвідування гуртків табору або відпочинок за бажанням туристів
12:00	Відправлення до зоопарку «ХІІ місяців» в с. Демидів Київської області
13:00	Обід в кафе, розташованому на території зоопарку
13:30-15:00	Екскурсія по зоопарку
15:00-17:00	Ігри на дитячих майданчиках або плавання у відкритому басейні з дельфінами на вибір туристів
18:00	Повернення до табору. Вільний час
19:00	Вечеря у столовій таборі
20:00-21:00	Заняття в обраному гуртку або перегляд дитячого фільму у кінотеатрі табору
День 5	
9:00	Сніданок у столовій таборі
10:00	Заняття спортивними іграми, плаванням, відвідування гуртків табору або відпочинок за бажанням туристів
13:30	Обід у столовій таборі. Вільний час для до відправлення
17:30	Виїзд до залізничного вокзалу м. Київ
19:19	Відправлення пасажирським поїздом до м. Покровськ Донецької області, завершення туру

Пропонований дитячий тур «ДВІЖОК-ТУР» починається із зустрічі туристів біля залізничного вокзалу м. Покровськ Донецької області у 10 години вечора, де разом із супроводжуючим, туристи сідають у пасажирський поїзд, який прямує до м. Київ. Прибувши об 11:04 до залізничного вокзалу м. Київ, туристи пересаджуються до комфортабельного мікроавтобусу та їдуть до місця дислокації в с. Пухівка Київської області, де на них вже чекають затишні номери та смачний обід. Із запланованої розважальної туристичної програми буде поїздка до оранжереї екзотичних рослин «Бананова ферма» у с. Рожни Київської області о 14:30. Це двогодинна екскурсія, впродовж якої туристи зможуть як побачити, так і скуштувати екзотичні фрукти. Запланована вечеря пройде у столовій табору у 19 годині. Після чого туристи зможуть відвідати будь-який із гуртків табору або переглянути цікавий фільм у кінотеатрі, який розташовано на території табору.

Наступного дня група туристів після сніданку о 9 годині ранку, активного відпочинку та обіду о 13 годині вирушає в м. Київ до центру сімейного дозвілля «Телепорт 360». Там, подивившись сферичне кіно, яке оточить глядачів і подарує космічні емоції, діти беруть участь в інтерактивній пізнавальній програмі для тренування уваги, логіки та кмітливості. Загадки, адаптовані до віку дітлахів, допоможуть зрозуміти закони природи й додадуть бажання до навчання. Інтерактивні цифрові проекції, музичний супровід і спецефекти перетворять навчання в суцільні розваги. Після двох годин розваг туристи повертаються до табору, де вечеряють та вільно обирають собі вечірні заходи.

На третій день пропонованого дитячого туру туристи після сніданку, активних ігор та обіду, о 14:30 вирушають до редакції дитячого міжнародного журналу «Пізнайко» у м. Київ. Впродовж 2 годин туристи дізнаються більше про секрети створення книг та журналів, приймуть участь у творчому майстер-класі на вибір, який допоможе дитині опанувати обрану техніку, розвитку уяву та надихнути на створення власних шедеврів з підручних матеріалів, та отримають подарунки на пам'ять.

Після редакції журналу туристи відвідають музей «Експериментаніум», який знаходиться в 5 хвилині їзди від «Пізнайка». Там з дітьми проведуть часову тематичну екскурсію на вибір, під час якої детально буде розглянуто окрема тема: електрика, магнетизм, природа звуку, світло чи колір. Разом з учителями буде проведено інтегрований урок з обраного предмету та лабораторна робота відповідно до навчальної програми. Після екскурсії буде влаштовано видовищне навчально-розважальне шоу, яке не залишить нікого байдужим.

В 19:50 туристам буде запропоновано вечерю в кафе музею, після чого мікроавтобус відвезе їх до табору.

Четвертий день пропонованого туру почнеться із сніданку та вже після активних ігор о 12 годині туристи відправляться до зоопарку «XII місяців» в с. Демидів Київської області. По приїзду в зоопарк діти пообідають у місцевому кафе, після чого на них чекає 1,5 годинна екскурсія, впродовж якої відбудеться знайомство і спілкування з тваринним світом, що складається з більш ніж 100 видів тварин.

Після екскурсії туристи будуть мати 2 години, щоб відвідати контактний зоопарк, пограти на ігрових майданчиках і надувних замках, посидіти в альтанці на озері або поплавати в басейні разом з дельфінами.

О 18 годині туристи повернуться до табору, де на них чекає вечеря та вільне проведення часу в колі друзів.

П'ятий день пропонованого туру – день від'їзду. Поснідавши, погравши на свіжому повітрі та пообідавши, туристів о 17:30 везуть до залізничного вокзалу м. Києва відкіль вони пасажирським поїздом повертаються до м. Покровськ Донецької області. Слід звернути увагу, що в таборі дітям надається ланч-бокс з вечерєю, яку вони можуть з'їсти в поїзді, якщо зголодніють.

Пропонований тур «ДВІЖОК-ТУР» є дитячим пекідж-туром, організованим та сезонним (на період літніх канікул), який допоможе туристичному агентству «Соната» залучити більшу кількість клієнтів, адже проблема проведення з користю дозвілля дітей саме під час літніх місяців

актуальна для їх батьків. Тур є багатоденним (5 днів), розрахований на групове відвідування (11 осіб). Розміщення на маршруті передбачається у дитячому таборі в оточені хвойного лісу. За формою побудови новий пропонований тур є комбінованим, за способом пересування – транспортно-пішохідним, за місцем проведення екскурсій – комплексним. Окремо треба відзначити, що пропонований тур передбачає концепцію «все включено», тому туристам не обов’язково мати з собою гроші, що є актуальним саме для дитячих турів.

Основні показники нового дитячого туру зображено на рис.3.3

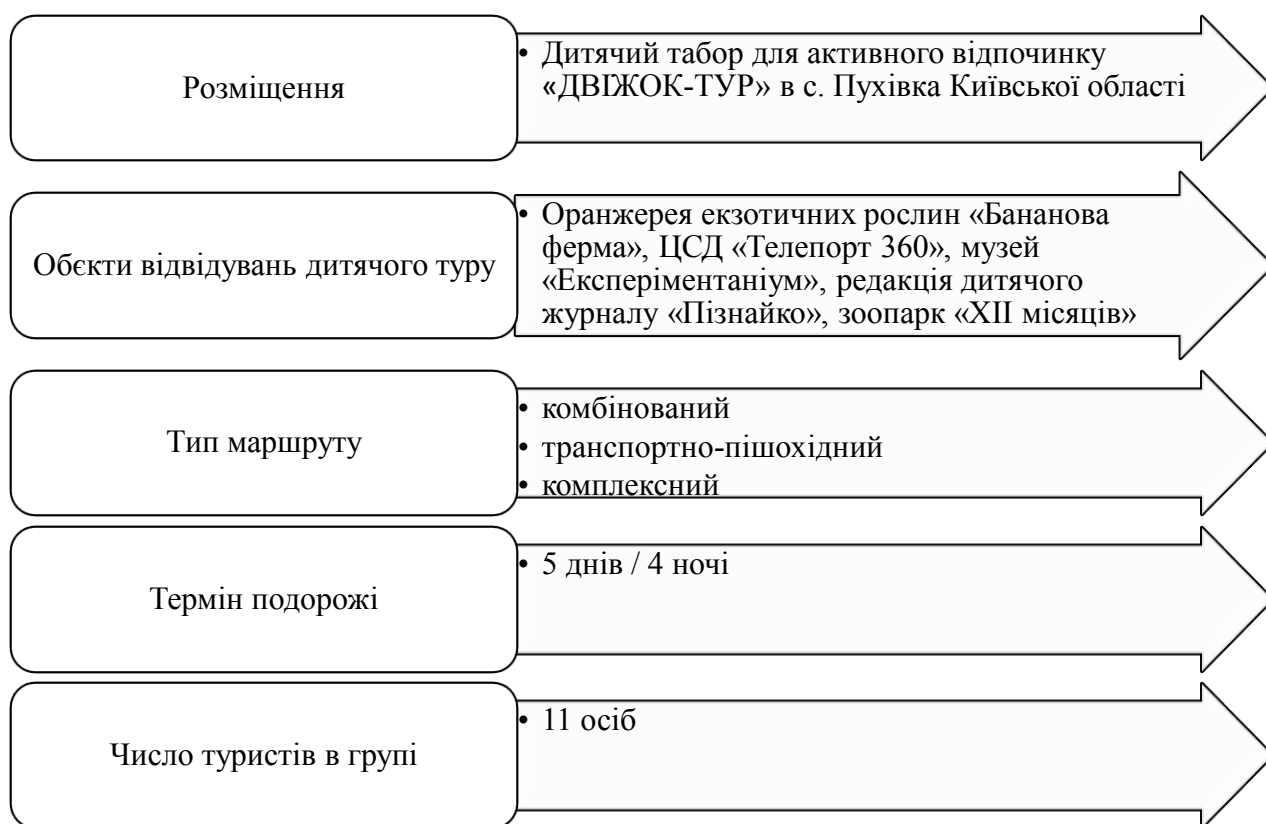

Рис.3.3. Основні показники нового дитячого туру «ДВІЖОК-ТУР» для туристичного підприємства ТА «Соната»

Тож, наразі було запропоновано та обґрунтовано новий дитячий тур «ДВІЖОК-ТУР» для ТА «Соната» з метою вирішення проблеми спаду туристичної активності, а також як альтернативу виїзному туризму, який в більшій мірі впроваджено у діяльності даного підприємства. Далі буде доцільно

розглянути очікуваний економічний ефект від запропонованого туру для діяльності досліджуваного підприємства.

3.2. Очікуваний економічний ефект від запропонованих заходів для ТА «Соната»

У попередньому пункті даного розділу було запропоновано та обґрунтовано новий туристичний маршрут «ДВІЖОК-ТУР» для туристичного підприємства ТА «Соната» з метою розширення кола клієнтів та вирішення проблеми спаду туристичної активності в період карантину. В цьому пункті буде розраховано економічну ефективність нового дитячого туру для туристичного підприємства. Для цього потрібно розрахувати собівартість нового туристичного продукту, визначити його відпускну ціну та дохід від реалізації туру та надати оцінку економічної ефективності нового туру.

Собівартість туристичного продукту (послуги) – це грошова форма витрат на формування (виробництво) та збут туристичного продукту чи послуги (рис.3.4.).

Рис.3.4. Структура собівартості туристичного продукту ТА «Соната»

Розрахуємо витрати на послуги розміщення туристів.

Розміщення туристів було передбачено в таборі, де вартість проживання без харчування складає 650 грн. за добу. В ціну включено заняття в гуртках, користування спортивними майданчиками, басейном, мотузковим парком та вечірній перегляд фільмів. Таким чином вартість послуг з розміщення одного туриста впродовж 5 днів складає 3250 грн. та відповідно групи з 11 туристів складають 35750 грн.

У вартість туру також входить вартість проведення запланованих екскурсій (табл.3.4).

Таблиця 3.4

Вартість екскурсійних послуг протягом туру «ДВІЖОК-ТУР»

№ з/п	Туристичні центри	Вартість, грн./особу.
1	Оранжерея екзотичних рослин «Бананова ферма»	50
2	Центр сімейного дозвілля «Телепорт 360»	400
3	Музей популярної науки і техніки «Експериментаніум»	175
4	Редакція дитячого міжнародного журналу «Пізнайко»	110
5	Зоопарк «XII місяців»	250
Разом		985

У вище наведеній таблиці висвітлено витрати на екскурсійні послуги, прораховані по п'яти туристичним центрам впродовж туру, загальна вартість яких складає 985 грн. на чоловіка, та 10835 грн. на групу з 11 туристів.

Протягом пропонованого маршруту передбачено харчування (табл.3.5) як на території розміщення так і в деяких туристичних центрах.

За окрему плату в місці розміщення туристів їм надається впродовж туру по 4 сніданки, обіди та вечері. Один раз за тур туристи обідають під час екскурсії в зоопарк в місцевому кафе та один раз вечеряють в кафе музею «Експериментаніум».

Таким чином вартість харчування одного туриста складає 1430 грн. (320+550+560), а вартість харчування групи з 11 туристів складає 15730 грн.

Таблиця 3.5

Вартість харчування на одного туриста

№ з/п	Туристичні центри	Вартість харчування, грн.									Разом
		сніданок			обід			вечеря			
		Ціна	Кількість, од.	Загалом	Ціна	Кількість, од.	Загалом	Ціна	Кількість, од.	Загалом	
1	Столова дитячого табору	80	4	320	100	4	400	90	4	360	1080
2	Кафе музею «Експериментаніум»							200	1	200	200
3	Кафе, розташоване на території зоопарку				150	1	150				150
Разом		320			550			560			1430

До складу собівартості належать також транспортні витрати. Слід враховувати при замовленні транспорту, що тур розраховано для дітей, а згідно законодавства України перевезення груп дітей здійснюється за умови узгодження маршруту та розкладу руху із замовником та місцевими органами Державтоінспекції. Максимальна кількість дітей та супроводжуючих осіб при перевезенні автобусом не повинна перевищувати кількості місць для сидіння в ньому, передбачену технічною характеристикою транспортного засобу та визначену в реєстраційних документах на цей транспортний засіб, а водій цього засобу повинен бути досвідченими та мати стаж керування автобусом не менше п'яти років [17].

У Києві є багато підприємств, які надають під замовлення екскурсійний транспорт. Вивчивши ринок послуг надання в оренду автобусів з водієм, який має стаж водіння більше п'яти років, було визначено, що найнижча ціна у транспортної компанії «Одісей». Вартість оренди мікроавтобуса MERCEDES-BENZ «SPRINTER 315 CDI» на 18 посадочних місць з м'якими розкладними сидіннями, ременями безпеки, телевізором, DVD, CD, мікрофоном, холодильником та кондиціонером – 14 грн/км при перевезенні та 450 грн/час при очікуванні. Узгодження маршруту в ДАІ для перевезення дітей – 300 грн. У

табл.3.6 розрахуємо витрати на транспортне обслуговування протягом пропонованого туристичного маршруту.

Таблиця 3.6

Вартість перевезення групи туристів автомобільним транспортним засобом

№	Найменування	Вартість перевезення	Кількість	Загалом, грн.
1	Вартість перевезення за кілометражем	14 грн/км	330,6 км	4628,50
Вартість простою за часом:				
2	Оранжерея екзотичних рослин «Бананова ферма»	450 грн/час	2 год. 05 хв.	937,50
3	Центр сімейного дозвілля «Телепорт 360»	450 грн/час	2 год. 15 хв.	1012,50
4	Редакція дитячого міжнародного журналу «Пізнайко»	450 грн/час	2 год. 05 хв.	937,50
5	Музей популярної науки і техніки «Експериментаніум»	450 грн/час	2 год. 40 хв.	1200,00
6	Зоопарк «XII місяців»	450 грн/час	5 год. 00 хв.	2250,00
Разом				10966,00

Для того щоб розрахувати вартість перевезення транспортним засобом туристів впродовж нового пропонованого туру необхідно розрахувати добуток, де вартість одного кілометра помножена на відстань запланованого маршруту та додати добуток вартості одного часу простою на час очікування під час екскурсій. Згідно даних табл. 3.6 вартість перевезення групи туристів впродовж туру складає 10966,00 грн.

Крім автомобільного транспорту туристи будуть користуватись залізничним транспортом для того щоб дістатися з м. Покровськ Донецької області до м. Київ та навпаки з м. Київ до м. Покровськ Донецької області. Так, вартість квитка в плацкарті нічного скорого потяга складає 230 грн. на одного туриста. Тобто загальна вартість перевезення групи туристів залізничним транспортом в обидві сторони буде 5060 грн. (230грн. * 2 * 11 осіб).

Перелік і склад загальновиробничих витрат устанавлюється підприємством самостійно та складається з вартості проживання, харчування, проїзду та відвідування туристичних центрів разом з туристами

супроводжуючого групи дітей. Таким чином, загальновиробничі витрати пропонованого туру будуть становити:

3250 (проживання) + 1430 (харчування) + 985 (екскурсії) + 460 (квитки на поїзд) + 70 (страхування) = 6195 грн.

Слід зазначити, що при розрахунку загальновиробничих витрат не враховується пересування автомобільним транспортом, так як плата за його оренду передбачає викуп всього мікроавтобусу, а не його окремих місць.

У табл.3.7 наведено повний перелік статей витрат із зазначеною вартістю по кожному елементу, а також розрахована собівартість туристичного продукту, прибуток котрий отримає туристичне підприємство ТА «Соната», загальні витрати на групу туристів із 11 осіб та вартість реалізації однієї путівки.

Таблиця 3.7

Розрахунок вартості туру «ДВІЖОК-ТУР»

№ з/п	Назва статті	Вартість за одиницю (грн)	Кількість одиниць	Загальна вартість (грн.)
1	Вартість проживання за умовами розміщення в дитячому таборі	3250	11 осіб	35750
2	Вартість харчування за місцем розміщення, в тому числі:			15730
	Столова дитячого табору	1080	11 осіб	11880
	Кафе музею «Експериментаніум»	200	11 осіб	2200
	Кафе, розташоване на території зоопарку	150	11 осіб	1650
3	Вартість транспортного обслуговування, в тому числі:			16026
	Вартість перевезення мікроавтобусом за кілометражем	14	330,6 км	4628,50
	Вартість простою мікроавтобуса за часом	450	14 год. 05 хв.	6337,50
	Вартість перевезення залізничним транспортом	460	11 осіб	5060
4	Екскурсійно-дозвільна програма, в тому числі:			10835
	Оранжерея екзотичних рослин «Бананова ферма»	50	11 осіб	550

Продовження табл.3.7

	Центр сімейного дозвілля «Телепорт 360»	400	11 осіб	4400
	Музей популярної науки і техніки «Експериментаніум»	175	11 осіб	1925
	Редакція дитячого міжнародного журналу «Пізнайко»	110	11 осіб	1210
	Зоопарк «XII місяців»	250	11 осіб	2750
5	Страховання	70	11 осіб	770
6	Послуги супроводжуючого групи	1500	1 особа	1500
7	Інші види затрат:			8195
	Загальновиробничі витрати			6195
	Витрати на рекламу			2000
	Загальна собівартість туру			88806
	Прибуток			13321
	Загальна вартість туру (на групу)			102127
	Загальна вартість туру (на одну особу)			9284

На основі даних вище приведеної таблиці було розраховано собівартість нового туристичного продукту для ТА «Соната» за формулою (3.1):

$$C_{\text{об.}} = V_{\text{т.розм.}} + V_{\text{т.харч.}} + V_{\text{т.трансп.}} + V_{\text{т.екск.}} + C_{\text{тр.}} + P_{\text{супр.}} + V_{\text{т.заг.}} + V_{\text{т.рек.}}, \quad (3.1)$$

де $C_{\text{об.}}$ – собівартість;

$V_{\text{т.розм.}}$ – витрати на розміщення;

$V_{\text{т.харч.}}$ – витрати на харчування;

$V_{\text{т.трансп.}}$ – витрати на транспортне обслуговування;

$V_{\text{т.екск.}}$ – витрати на екскурсійне обслуговування;

$C_{\text{тр.}}$ – вартість страхування туристів;

$P_{\text{супр.}}$ – послуги супроводжуючого групи;

$V_{\text{т.заг.}}$ – загальновиробничі витрати;

$V_{\text{т.рек.}}$ – витрати на рекламу.

Таким чином загальна собівартість нового дитячого туру складає:

$$C_{\text{об.}} = 35750 + 15730 + 16026 + 10835 + 770 + 1500 + 6195 + 2000 = 88806$$

грн.

Після визначення загальної собівартості було розраховано суму прибутку, котру отримає туристичне підприємство від реалізації нового пропонованого туру за допомогою формули (3.2), норма прибутку в якій визначено як 15 % від загальної собівартості.

$$П = C_{об.} * Н_{пр.}, \quad (3.2)$$

де П – прибуток;

$C_{об.}$ – собівартість;

$Н_{пр.}$ – норма прибутку.

$$П = 88806 * 15\% = 13321 \text{ грн.}$$

Далі за допомогою формули (3.3) було визначено показник суми загальної вартості туру на групу туристів.

$$V_{заг./гр.} = C_{об.} + П, \quad (3.3)$$

де $V_{заг./гр.}$ – загальні витрати на групу туристів;

$C_{об.}$ – собівартість;

П – прибуток.

$V_{заг./гр.} = 88806 + 13321 = 102127$ грн. – становлять загальні витрати на групу туристів із 11 осіб.

Щоб визначити вартість туру для однієї особи необхідно вартість загальних витрат розділити на кількість осіб у групі, а саме:

$$102127 / 11 = 9284 \text{ грн.}$$

Таким чином, повну вартість туру з розрахунку на одного туриста становить 9284 грн. та складається з наступних послуг: розміщення, харчування, екскурсійного обслуговування, транспортного обслуговування, страхування, послуг супроводжуючого групи, загальновиробничих витрат та витрат на рекламу.

Наразі пропонуємо розрахувати маржинальний дохід — ту величину, котра виражає різницю між двома відповідними показниками. Маржинальний дохід від продажу путівок для 11 туристів знаходимо за формулою (3.4).

$$МД_{гр.} = Ц_{пр.} - С_{об.}, \quad (3.4)$$

де $МД_{гр.}$ — маржинальний дохід від однієї групи туристів;

$Ц_{пр.}$ — ціна туристичного продукту на групу;

$С_{об.}$ — собівартість туристичного продукту.

$$МД_{гр.} = 102127 - 88806 = 13321 \text{ грн.}$$

Для розрахунку річного маржинального доходу фірми від даного туру необхідно спрогнозувати загальну кількість турів, яке може організувати підприємство протягом року. Так як тур розраховано на період літніх канікул по 5 днів, то за цей сезон буде відправлено 18 туристичних груп по 11 осіб. Річний маржинальний дохід визначається за формулою (3.5):

$$МД_{рік.} = МД_{гр.} * N_{тур.}, \quad (3.5)$$

де $МД_{рік.}$ — річний маржинальний дохід;

$МД_{гр.}$ — маржинальний дохід від однієї групи туристів;

$N_{тур.}$ — загальна кількість турів за рік.

$$МД_{рік.} = 13321 * 18 = 239778 \text{ грн.}$$

Для того аби розрахувати річний валовий прибуток даного туру (формула 3.7) необхідно від маржинального доходу відняти постійні витрати підприємства (формула 3.6), що припадають на даний тур. При цьому постійні витрати – це витрати, величина яких практично не змінюється при зміні обсягу реалізованої продукції та складаються з послуг супроводжуючого групи, загальновиробничих витрат та витрат на рекламу:

$$В_{т\text{пост.}} = П_{\text{супр.}} + В_{т\text{заг.}} + В_{т\text{рек.}}, \quad (3.6)$$

де $В_{т\text{пост.}}$ – постійні витрати;

$П_{\text{супр.}}$ – послуги супроводжуючого групи;

$В_{т\text{заг.}}$ – загальновиробничі витрати;

$В_{т\text{рек.}}$ – витрати на рекламу.

$$В_{т\text{пост.}} = 1500 + 6195 + 2000 = 9695 \text{ грн.}$$

$$Пр_{\text{вал.тур}} = МД_{\text{рік.}} - В_{т\text{пост.}}, \quad (3.7)$$

де $Пр_{\text{вал.тур}}$ – річний валовий прибуток даного туру;

$МД_{\text{рік.}}$ – річний маржинальний дохід;

$В_{т\text{пост.}}$ – постійні витрати фірми, що припадають на даний тур.

$$Пр_{\text{вал.тур}} = 239778 - 9695 = 230083 \text{ грн.}$$

На основі вище визначених показників лишилося оцінити економічну ефективність розробленого нового туристичного туру за допомогою показника рентабельності продукту. Показник рентабельності (формула 3.8.) туристичного продукту визначається як відношення валового прибутку до загальних витрат підприємства по даному туру:

$$P_{\text{тур.пр.}} = \text{Пр}_{\text{вал.тур}} / C_{\text{об.}}, \quad (3.8)$$

де $P_{\text{тур.пр.}}$ – рентабельність продукції;

$\text{Пр}_{\text{вал.тур}}$ – річний валовий прибуток даного туру;

$C_{\text{об.}}$ – собівартість

$$P_{\text{тур.пр.}} = 230083 / 88806 = 2,6$$

Тобто ми бачимо що рівень рентабельності, котрий дорівнює 2,6% для нового пропонованого туристичного продукту ТА «Соната» є задовільним.

Отже у даному пункті ми розраховували очікуваний економічний ефект від запропонованого нового дитячого туру. Було визначено суму загальних витрат, котрі були закладені у вартість туристичної путівки. Також, на основі собівартості туру було розраховано суму загальної вартості, включаючи запланований дохід, ціну пропозиції на одну особу, а також показник рентабельності, котрий склав 2,6 % та вказує на економічну вигідність впровадження нового дитячого туру «ДВІЖОК-ТУР» на ТА «Соната».

Висновок до розділу 3

Таким чином, у третьому розділі було запропоновано шляхи вирішення проблеми спаду туристичної активності у ТА «Соната», зокрема запропоновано новий дитячий тур, що дозволяє зробити наступні висновки:

1. З метою часткового згладжування проблеми спаду туристичної активності досліджуваного підприємства було вирішено запропонувати новий туристичний продукт, котрий підприємство буде використовувати протягом шкільних літніх канікул та, зокрема, у період низької інтенсивності туристичного попиту. Новий тур із назвою «ДВІЖОК-ТУР» є дитячим туром та розрахований на туристів віком від 7 до 12 років. Термін подорожі складає 5 днів та 4 ночі із розташуванням в таборі активного відпочинку «ДВІЖОК-ТУР», який

знаходиться в селі Пухівка Київської області. Даний тур є достатньо насиченим, так як, окрім активностей, які є безпосередньо у місті розташування, туристи кожен день будуть відвідувати цікави та пізнавальні туристичні центри, мати вільний особистий час, комфортне розміщення та повноцінне харчування. Такий вид подорожі був розроблений також як альтернативу виїзному туризму, який в більшій мірі впроваджено у діяльності даного підприємства.

2. Обґрунтувавши запропонований туристичний продукт, у другому пункті даного розділу було розраховано його економічну ефективність для діяльності туристичного підприємства ТА «Соната». Було визначено собівартість туру, яка складає 88806 грн. та чистий прибуток, який отримує підприємство від відправки однієї групи – 13321 грн. Крім того була розрахована вартість путівки на одного туриста, яка складає 9284 грн. А розрахований чистий прибуток в розмірі 230083 грн., який при впровадженні туру отримує туристичне підприємство протягом сезону (3 літніх місяці), можна стверджувати, що запропонований тур є досить економічно вигідним для ТА «Соната» і може бути запроваджений вже цього року.

ВИСНОВКИ

Дослідження на тему «Специфіка культурно-дозвіллевих заходів у дитячому туризмі» дозволяє зробити наступні висновки:

1. Основна увага в дослідженні була приділена дітям – віковій групі, яка недостатньо представлена в дослідженнях туризму, і тому у неї мало попередніх досліджень, на яких можна спиратися. Але література про дітей та їх туристичний досвід, хоча й відносно обмежена, забезпечує основу для справжнього дослідження. З самої назви «дитячий туризм» випливає основний споживач та учасник заходів цього виду туризму. Сучасні вчені по-різному формують термін «дитячий туризм». У простому сенсі він визначається, як живе пізнання навколишнього світу, рух, здоров'я та фізичний гарт.

У роботі були вивчені дані, які характеризують дітей різних вікових категорій та які проживають в різних країнах. Орієнтація на інтереси дитини сьогодні є однією з важливих ознак дитячого туризму, що створює сприятливі умови для самовдосконалення та самореалізації особистості. Треба зауважити, що величезні можливості дитячого туризму визначаються тим, що він органічно поєднує різноманітні види організації дозвілля з різними формами освітньої діяльності, впливає на самодисципліну, розвиток комунікативних навичок та адаптацію до умов сучасного життя.

2. Життєдіяльність сучасних дітей й підлітків гранично насичена, строго регламентована і вимагає великих фізичних, психічних та інтелектуальних сил. Саме тому дитячому дозвіллю й відпочинку відводиться настільки велика увага професійних педагогів та батьків, зацікавлених не тільки в якісному оздоровчому ефекті, а й в сучасних затребуваних дозвіллевих заходах. Важливо, щоб організація виховної діяльності та дозвілля відповідала сучасним потребам та і запитам дітей. Організація свят, розваг, дитячих творчих справ сприяє підвищенню ефективності виховно-освітнього процесу, створює комфортні умови для формування особистості кожної дитини. Види й форми організації дозвільної діяльності класифікуються наступним чином: відпочинок, який

носить ненав'язливий характер та відновлює повноцінне фізичне самопочуття людини; розваги; свята; самоосвіта; творчість. Всі види дозвілля мають компенсаційний характер, відшкодовуючи витрати буденності й одноманітності обстановки та повинні бути завжди барвистим моментом в житті дітей, збагачувати враження та розвивати активність.

3. Батькам важливо, щоб дитина під час відпочинку брала участь у розважально-пізнавальних та спортивно-масових заходах, дізналася багато нового та цікавого, знайшла нових друзів, а також набралася сил та отримала безліч позитивних вражень на весь рік. Тому, для успішної організації такого відпочинку повинна бути розроблена система культурно-дозвіллевих заходів, що враховує ступінь підготовленості та вікові особливості дітей.

4. Аналіз ринку туристичних послуг в Україні за останні роки показав стрімке збільшення туристичних підприємств. До дитячих закладів оздоровлення відносять дитячі заклади санаторного типу, дитячі центри та позаміські заклади оздоровлення та відпочинку, які в свою чергу поділяють на табори з денним перебуванням, дитячі заклади праці та відпочинку та наметові містечка. Однією з характерних ознак становлення ринку дитячого туризму в Україні стало зменшення кількості путівок для оздоровлення дітей за рахунок бюджетних коштів і, як наслідок, збільшення кількості комерційних пропозицій, які наразі почали вводити в продаж на туристичний ринок України. Найпоширенішим видом дитячого туризму в Україні є літні туристичні бази та табори. Крім того, набуває популярності міжнародний дитячий туризм з метою відпочинку та навчання. Наразі туристичні підприємства пропонують дітям багато цікавих заходів: різноманітні пізнавальні екскурсії, анімаційні програми, активний спортивний відпочинок, відвідування театрів, кінотеатрів та концертних залів, майстеркласи, курси іноземних мов тощо.

5. Досліджуване туристичне агентство давно існує на ринку, має франшизу від одного з найбільших туроператорів «Соната Тревел» та пропонує широкий вибір туристичних маршрутів, забезпечуючи туристів якісним обслуговуванням. Віковий склад клієнтів турагентства різний, але людей віком від 25 до 45 років

значно більше, ніж людей старшого віку або дітей. Туристичне агентство пропонує не тільки тури в Європу, США і Канаду, Китай і Японію, а й активно розвиває екзотичні напрямки: Домінікану, Мексику, Кубу і багато інших. Тільки з початком карантину, введеного з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19 в 2020 році, агентство почало пропонувати внутрішній туризм.

6. Зробивши стратегічний аналіз турагентства «Соната», можна зробити висновок, що підприємство здійснює господарську діяльність успішно. Навіть в 2020 році, коли туризм в усьому світі зазнав значних збитків, турагентство мало прибуток. Але, якщо не брати до уваги 2020 рік, можна побачити, що підприємство не нарощувало рентабельність впродовж 2018-2019 років. А тому ТА «Соната» повинно передбачити ряд конкретних заходів щодо вдосконалення системи управління, зміцнення його матеріальної й кадрової бази, проведення ефективної інноваційної діяльності, розвиток пріоритетних видів туризму, таких як внутрішній, спортивно-оздоровчий, екскурсійний, дитячий і молодіжний, зелений тощо. Для того, щоб залишатися рентабельним у довгостроковому періоді підприємство туристичної сфери повинно постійно посилювати свою конкурентну позицію, а для цього йому варто безперервно розширювати власні конкурентні переваги, тим самим забезпечуючи високий рівень конкурентоспроможності.

7. Для вирішення проблеми спаду туристичної активності у ТА «Соната» та як альтернатива виїзному туризму, який в більшій мірі впроваджено у діяльності даного підприємства, було запропоновано новий дитячий тур «ДВІЖОК-ТУР». Новий тур розрахований на туристів віком від 7 до 12 років. Термін подорожі складає 5 днів та 4 ночі із розташуванням в таборі активного відпочинку. Розробляючи проект дитячого туру було враховано, що панування в дозвіллі емоцій і підпорядкування радощам, розвагам, як інтелекту, так і волею продиктовано основним призначенням «дозвільних» занять — дати дитині фізіологічно та психологічно відпочити, розрядитися, відключитися від навчання й побутових проблем. Для реалізації цієї цілі в програму туру було

включено різноманітні перемикання з обов'язкових справ на необов'язкові, із серйозних на веселі, з розумового навантаження на фізичне, з пізнання на розвагу, з пасивного відпочинку на активний.

8. Розроблений новий тур, при обчисленні його економічного ефекту, показав дуже високі показники рентабельності. За сезон, який складає три літніх місяці під час шкільних канікул ТА «Соната» може, при повній завантаженості, отримати чистий прибуток в розмірі 230083 грн. Вартість однієї путівки для дитини становить 9284 грн. на 5 днів та складається з наступних послуг: розміщення, харчування, екскурсійного обслуговування, транспортного обслуговування, страхування, послуг супроводжуючого групи, загальнови виробничих витрат та витрат на рекламу. Розроблений на підставі проведених досліджень новий тур є досить економічно вигідним для ТА «Соната» й може бути запроваджений вже цього року.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бочелюк В.Й., Бочелюк В.В. Дозвіллезнавство // Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006.
2. Гальперина Т. И. Актерское мастерство в деятельности менеджера туристской анимации. М.: РИБ «Турист», 2004. 54 с.
3. Ромах О.В. Социология молодежного досуга / О.В. Ромах. М: МГИК, 1991. 156 с.
4. Poria Y., Timothy D.J., 2014, Where are the children in tourism research?. Annals of Tourism Research, v. 47: 93-94.
5. Максимовська М.О. Соціальне виховання засобами дозвілля: проблеми та перспективи // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Зб. наук. праць. Вип. 14, кн. II. К. 2010. С. 170-178.
6. Проблема класифікації гри в сучасній науковій думці / С.С. Куликовський // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах Вип. 48. 2016. С.168-175.
7. Вайнола Р. Х. Особливості використання ігрових технік в соціальній вуличній роботі: Метод. рек. / Ліга соціальних працівників м. Києва; Соціальна служба для молоді м. Києва. К. : НПУ, 2001. 48с.
8. Мельнійчук М.М. Молодіжний та дитячий туризм: сутність та класифікація за віком [Електронний ресурс] / М.М. Мельнійчук, В.О. Зейко // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Геологія. Географія. Екологія. 2016. Вип. 44. С. 118-122.
9. Сучасні різновиди туризму: навч. посіб. / М. П. Кляп, Ф. Ф. Шандор. К. : Знання, 2011. 334 с.
10. Колотуха О. В. Дитячо-юнацький туризм в Україні як територіальна соціально-економічна система : проблеми та перспективи розвитку : дис. канд. геогр. наук : 11.00.02 / Колотуха О. В.; Ін-т географії НАН України. Київ, 2004. 257 с.
11. Mitić, D. (2001). Rekreatija. Beograd: Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja

12. Игры детей мира: Попул. пособие для родителей и педагогов / Сост. Линго Т. И. Ярославль : Акад. развития, 1998.174 с.
13. Безпалько О. В., Годлевська А. І., Ірза Г.О., Капська А. Й., Карпенко О. Г. Молодь і дозвілля: Теорія, методика і практика роботи з підлітками та молоддю за місцем проживання / Український науково- дослідний ін-т проблем молоді. К.: А.Л.Д., 2000. 208с.
14. Terkelsen.A. Family Vacation Decision – Role Distribution and Strategies Used. J. Travel Tour. Mark. 2010, 27, 765-779.
15. Kerteil, R. Analysis of the Influence of Children on Parents' Choice in Relation to Tourists. Young consum. 2018, 19, C.172-184.
16. Вайнола Р. Х. Особливості використання ігрових технік в соціальній вуличній роботі: Метод. рек. / Ліга соціальних працівників м. Києва; Соціальна служба для молоді м. Києва. К. : НПУ, 2001. 48с.
17. Закон України «Про автомобільний транспорт» № 2344-14 від 05.04.2001р. (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001., N 22, ст.105).
18. Генисаретский, О., Подунова, И. Досуг и творчество в культурном туризме / О. Генисаревский, И. Подунова М.: Гос. биб-ка СССР, 1987. 28 с.
19. Егорычева В., Хохлов А. Спутник: 40 лет в туризме. М.; Новые знания,1998. 65 с.
20. Song, H. Research on Creating an Affordable Tourist Environment in Suwon Hwaseong Fortress for Children and Their Families; Suwon Research Institute: Suwon, Korea, 2019
21. Midas Hotel & Resort. Available online: <https://www.midashotel.co.kr/>. Заголовок з титулу екрану. (Дата звернення 25.05.2021 р.).
22. Nistoreanu P.; Dragola L. Adaptation of the offer / offer of tourism services in rural areas for families with children. Available online: https://www.academia.edu/1990524/The_customization_of_rural_travel_services_supply_offer_for_families_with_children. Заголовок з титулу екрану. (Дата звернення 25.05.2021 р.).

23. Khoo-Lattimore C.; Jan MJ Family on vacation: identifying the hospitality needs of European parents with young children. *Young consum.* 2018, 19, 159-171.
24. Nickerson N. P.; Jurowski K. Influence of Children on Vacation Travel Patterns. *J. Vacat. Mark.* 2001, 7, 19-30.
25. Zamani Z. Early Childhood Preferences: What Drives Cognitive Play in Outdoor Preschool? *Int. J. Early Child.* 2017, 15, 256-274.
26. Cosco N.G. Motivation to move: opportunities for physical activity in preschool playgrounds. PhD. Dissertation, Heriot Watt University, Edinburgh, UK, May 30, 2006.
27. Хьюз Б. Э. Оценка физической активности детей дошкольного возраста в условиях игровой среды дошкольного возраста. Магистерская работа, Университет Альберты, Эдмонтон, АВ, Канада, 2017.
28. Travel + rest. Available online: <https://www.travelandleisure.com/trip-ideas/disney-vacations/walt-disney-world-stroller-rentals>. Заголовок з титулу екрану. (Дата звернення 25.05.2021 р.).
29. Личак І. С. Юні туристи-краєзнавці, Методичний посібник / методичні рекомендації щодо організації туристсько-краєзнавчої роботи з дітьми дошкільного віку. Біла Церква, 2010. 102 с.
30. Остапеч А.А. Педагогика туристско-краеведческой работы в школе/ А.А. Остапеч. М.: Педагогика, 1985. 104 с.
31. Курилова В.И. Туризм: Учебное пособие / В.И. Курилова. М.: Просвещение, 1998. 224с.
32. Колотуха О. В., Дитячо-юнацький туризм в Україні як територіальна соціально-економічна система: проблеми та перспективи розвитку : автореф. дис. канд. географ. наук / О. В. Колотуха. К., 2005. 20 с.
33. Електронний ресурс: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>. Заголовок з титулу екрану. (Дата звернення 25.05.2021 р.).
34. Фізична особа-підприємець // Вікіпедія: вільна енциклопедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Фізична_особа-підприємець. Заголовок з титулу екрану. (Дата звернення 25.05.2021 р.).

35. Шапка М. Ю. Менеджмент URL: <http://lubbook.net/book>. Заголовок з титулу екрану. (Дата звернення 25.05.2021 р.).

36. Панчак І. Туристичний бізнес та інформаційні технології [Електронний ресурс] / Іван Панчак // Інноваційні процеси та їх вплив на ефективність діяльності підприємств : зб. виступів 5 наук.-прак. конф. К. : Укоопосвіта, 2008. Ч.1. С.110-117. Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/panchak.htm. Заголовок з титулу екрану. (Дата звернення 25.05.2021 р.).

37. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-17#Text>. Заголовок з титулу екрану. (Дата звернення 25.05.2021 р.).

38. Малиновська О., Іванова Ю. Географія дитячого туризму // Краєзнавство, географія, туризм, № 44 (577), листопад 2008 р. С.3-5

39. Игра и развитие ребенка в дошкольном возрасте. Ч. 1. Материалы межд. научно-практ. конф. М.: Прометей, 1995. 96 с.

40. Маховка В.М., Путрегай Д.В. Особливості дитячого туризму / матеріали V Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Економічний розвиток держави та її соціальна стабільність», 14 травня 2021 р., НУПІ.

41. Долгова К. Кластерна модель територіального комплексу дитячого туризму та рекреації в Україні / Катерина Долгова // Економічна та соціальна географія. К., 2017. Випуск 78. С. 47-52.

42. Калініченко А. Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку: поняття, види та форми діяльності / А. Калініченко // Державне управління в Україні: проблеми державотворення, виклики та перспективи: Матеріали II Міжнар. наук. конф. аспірантів та докторантів з державного управління (3 червня 2011 року) [Електронний ресурс]. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2011. С. 30-34.

43. Інноваційні технології в туристичному та готельно-ресторанному бізнесі: кол. монографія / за ред. Г. М. Чепурди ; Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси : ЧДТУ, 2020. 119 с.

44. Міжнародний туризм : навч. посіб. / Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника ; уклад.: В. С. Великочий, О. І. Дутчак, В. В. Шикеринець. Івано-Франківськ : Вид. Кушнір Г. М., 2015. 254 с.

45. Кашуба Я.М. Формування системи дитячого оздоровлення і туризму: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.09.01 / Я.М. Кашуба; НАН України. Ін-т регіон. дослідж. Львів, 2006. 21с.

46. Летуновська Н. Є. Маркетинг у туризмі : підручник / Н. Є. Летуновська О. В. Люльов. Суми: Сумський державний університет, 2020. 270 с.

47. Левицька І.В., Климчук А.О., Басюк Д.І., Тарасюк Г.М., Москвічова О.С. Економіка туризму. Навчальний посібник. Житомир: Державний університет «Житомирська політехніка», 2020. 488 с.

48. Cullingford, C. (1995). Children's Attitudesto Holidays Overseas. Tourism Management, Vol. 16, No. 2, pp. 121-127.

ДОДАТКИ